

คนไทยในสิบสองปันนา

สุมิตร ปิติพัฒน์

ผมรู้สึกยินดีที่ได้รับเชิญจากสถาบันไทยคดีศึกษาให้มาบรรยายเกี่ยวกับเรื่องคนไทยในสิบสองปันนาในวันนี้ เพราะเป็นเรื่องที่ตนเองสนใจมานาน โดยเฉพาะเรื่องของคนไทยกลุ่มต่าง ๆ ในจีนตอนใต้และประเทศใกล้เคียงที่เราจะหาโอกาสไปศึกษาและเยี่ยมชมได้ยาก เพราะอยู่ในเขตชายแดนที่การคมนาคมไม่สะดวก บางครั้งก็อยู่ในสภาวะตึงเครียดทางการเมือง จึงทำให้เดินทางเข้าไปลำบาก นอกจากนั้นรัฐบาลที่เกี่ยวข้องก็ไม่ค่อยจะยินยอมให้เราเข้าไปศึกษาโดยง่าย

เพราะเกี่ยวข้องกับปัญหาทางด้านการเมืองที่ละเอียดอ่อนซึ่งอาจก่อให้เกิดความยุ่งยากภายหลังก็ได้

คงเป็นที่ทราบกันดีแล้วว่าคนไทยนั้นมิใช่จะมีอยู่เพียงในเขตประเทศไทยเท่านั้น ยังมีกระจัดกระจายกันอยู่ในหลายประเทศ เช่น ลาว พม่า เวียดนาม จีน และอินเดีย ฉะนั้นจึงเป็นที่น่าสนใจว่าคนไทยจำนวนหลายล้านที่อาศัยอยู่ในประเทศอื่นมีสภาพความเป็นอยู่อย่างไร และมีความเกี่ยวข้องกับพวกเราอย่างไร ทำไมคนไทยจึงได้กระจัดกระจายกันไปอยู่ในที่ต่าง ๆ ใกล้เคียงกัน

ไปจนถึงเพียงนั้น

จุดเริ่มต้นของเรื่องราวที่ผมจะพูดถึงและพยายามสรุปในตอนท้ายคือ เรื่องของความสัมพันธ์ของคนไทยกลุ่มต่าง ๆ เท่าที่เราจะมองได้จากภาพพจน์ที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน และจากข้อสังเกตที่ได้ไปดูงานเกี่ยวกับคนไทยในสิบสองปันนา (เรียกกันว่า "ไตลื้อ") นอกจากนั้นผมยังมีโอกาสได้ไปพบคนไทยอีกกลุ่มหนึ่งในมณฑลกว๋างสี ซึ่งเขาไม่เรียกตัวเองว่า "ไทย" หรือ "ไต" กลับเรียกตนเองว่า "จ้วง" ชาวจ้วงในกว๋างสีมีจำนวนมากกว่า 12 ล้านคน (บางที่อาจมีจำนวนถึง 14 ล้านคน) คนไทยในมณฑลยูนนานมีจำนวนประมาณ 7-8 แสนคน ดังนั้นคนไทยในจีนตอนใต้มีจำนวนไม่น้อยเลยทีเดียว

การเดินทางไปดูงานในประเทศจีนครั้งนี้ ผมได้รับเชิญจากสมาคมวิเทศสัมพันธ์จีนให้ร่วมเดินทางไปกับคณะนักวิชาการและกรรมการของสมาคมมิตรภาพไทย-จีน แห่งประเทศไทย ในระหว่างเดือน มิถุนายน 2525 (ประมาณ 20 วัน) ในระหว่างการเดินทางได้รับการต้อนรับและอำนวยความสะดวกต่าง ๆ จากสมาคมวิเทศสัมพันธ์จีนอย่างดียิ่ง พวกเราได้ไปปักกิ่งก่อนเพื่อเยี่ยมเยียนเชื่อมสัมพันธ์มิตรกับเจ้าหน้าที่ฝ่ายจีน ต่อจากนั้นพวกเราได้มีโอกาสได้ไปเที่ยวชมเทียนสิน ซึ่งเป็นเมืองท่า และอุตสาหกรรมที่สำคัญของจีน มีการขูดเจาะน้ำมันจากชายฝั่งทะเลของจีนในแถบนี้ด้วย หลังจากนั้นพวกเราได้เดินทางต่อโดยเครื่องบินไปยังคุน-มิง (เมืองหลวงของมณฑลยูนนาน) เพื่อดูงานเกี่ยวกับคนไทยในสิบสองปันนา

ยูนนานเป็นมณฑลที่อยู่ชายแดนใต้สุดของประเทศจีน ติดกับอาณาเขตประเทศลาว พม่า และเวียตนาม มีดินฟ้าอากาศคล้ายคลึงกับประเทศทางแถบเอเชียอาคเนย์มากกว่าทางภาค

อันของจีน ยูนนานเป็นถิ่นที่ป่าสนใจมากเพราะมีมนุษย์เผ่าพันธุ์ต่าง ๆ อยู่ใกล้เคียงกันมาตั้งแต่สมัยดึกดำบรรพ์แล้ว พวกคนกลุ่มน้อยกว่า 20 เผ่าอยู่กระจัดกระจายทั่วไปในมณฑลยูนนาน ส่วนใหญ่ยังคงความแตกต่างด้านเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของแต่ละเผ่าไว้ จีนเพิ่งขยายอำนาจมาทางใต้เมื่อราวต้นคริสต์ศตวรรษ แต่เนื่องจากยูนนานอยู่ห่างไกลจากราชสำนักจีนมากจึงมิได้มีการควบคุมการปกครองอย่างใกล้ชิดยังคงให้ชนกลุ่มน้อยเหล่านี้มีการปกครองตนเองตามประเพณีดั้งเดิมของตน ต่อมา จีนได้เข้ามาควบคุมดูแลอย่างจริงจังเมื่อไม่นานมานี้เอง ฉะนั้นจึงนับได้ว่ายูนนานเป็นมณฑลที่มีความสลับซับซ้อนทางวัฒนธรรมมากที่สุดในประเทศจีน

การเดินทางไปสิบสองปันนานั้นค่อนข้างลำบากมาก เพราะภูมิประเทศส่วนใหญ่ประกอบด้วยภูเขาสูงถนนหนทางก็ไม่ค่อยดี เราต้องนั่งเครื่องบินภายในประเทศขนาดเล็กจากเมืองคุนมิงไปยังเมืองซือเหมา (ซึ่งอยู่ห่างจากคุนมิงประมาณ 500 กิโลเมตร) พวกเราเสียเวลารอเครื่องบินอยู่ 3

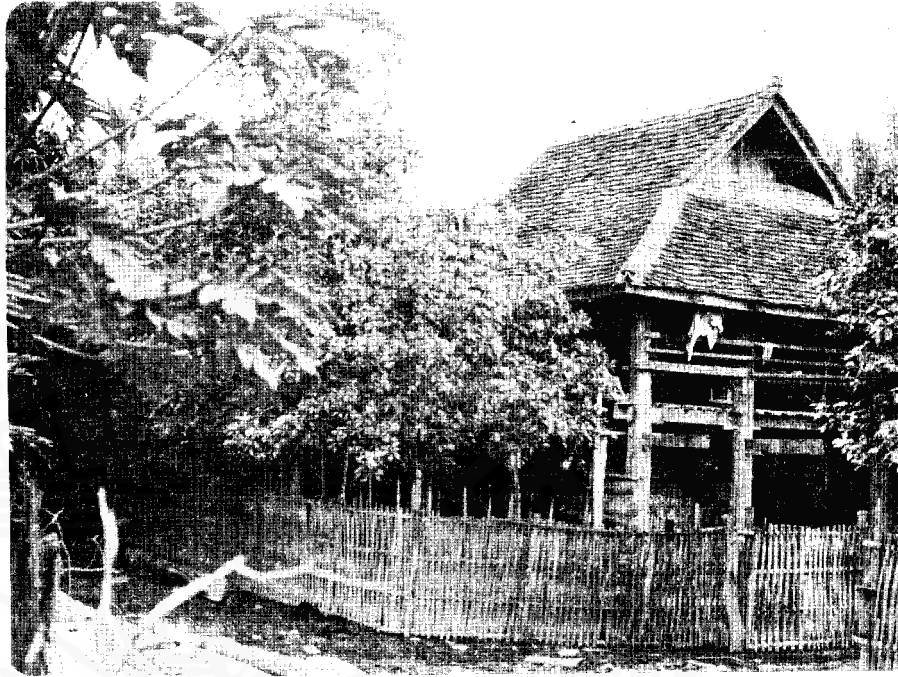
วัน จึงได้บินไปซือเหมา เนื่องจากสนามบินซือเหมาอยู่ระหว่างหุบเขา ถ้าดินฟ้าอากาศไม่ดีก็นำเครื่องบินลงลำบาก วันใดฟ้าฝนไม่ดีเครื่องบินก็จะงดบิน ตอนแรกพวกเราวางแผนกันว่าจะใช้เวลาในสิบสองปันนาประมาณ 1 สัปดาห์ ต่อมาต้องลดเวลาลงเหลือเพียง 3 วันเนื่องจากปัญหาการเดินทางดังกล่าว หลังจากแวะรับประทานอาหารกลางวันในเมืองซือเหมาแล้ว พวกเรานั่งรถไปตามถนนระหว่างหุบเขาทางตอนใต้ของยูนนานอีกประมาณ 170 กิโลเมตร จึงถึงเซียงรุ่ง อันเป็นเมืองหลวงของสิบสองปันนา ใช้เวลาในการนั่งรถเกือบ 5 ชั่วโมง ถ้าเดินทางด้วยรถยนต์โดยไม่ใช้เครื่องบินจากคุนมิงต้องใช้เวลาราว 2 วันจึงจะถึงสิบสองปันนา ฉะนั้นยังนับว่าเราโชคดีที่ไปถึงสิบสองปันนาแม้จะเสียเวลาบ้าง ถ้าต้องใช้รถยนต์ก็คงเหนื่อยกว่านี้มาก

รัฐบาลจีนจัดให้สิบสองปันนาเป็นเขตปกครองตนเองของคนไทย เรียกว่า Xishaungbanna Dai Autonomous Prefecture ในสิบสองปันนา มีไตลื้อ อาศัยอยู่ประมาณ 300,000 คน ทิศเหนือของสิบสองปันนาติด

กับรัฐบาลของพม่าก็มีคนไทยอาศัยอยู่หนาแน่นจำนวนกว่าสองแสนคน เรียกว่า “ไตเหนือ” หรือ “ไตมุง” รัฐบาลจีนได้จัดเป็นเขตปกครองตนเองของไทยและว่า ทางด้านตะวันออกของยูนนานติดต่อกับมณฑลกวางสีมีคนจ้วงอยู่อีกประมาณ 9 แสน นอกจากนั้นยังมีคนไทยอยู่กระจัดกระจายในยูนนานอีกประมาณ 48 อำเภอ แถบลุ่มแม่น้ำโขงและแม่น้ำแดง ฉะนั้นถ้าจะนับจำนวนคนไทย (รวมทั้งจ้วง) ในยูนนานเป็นเขตที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในการศึกษาเกี่ยวกับคนไทยทั้งในด้านประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านความสัมพันธ์กับกลุ่มคนไทยอื่น ๆ ซึ่งยังคงเป็นปริศนาและปัญหาทางวิชาการที่จะต้องมีการศึกษาวิจัยกันอีกต่อไปในอนาคต

สิบสองปันนาตั้งอยู่ระหว่างเส้นละติจูด 21° 10' และ 23° 40' เหนือ และลองจิจูด 99° 55' กับ 101° 55' ตะวันออก เนื้อที่ทั้งหมด 25,000 ตารางกิโลเมตร อาณาเขตด้านใต้ติดกับแคว้นพงสาลีและหลวงน้ำทาของประเทศลาว เดิมสิบสองปันนามีอาณาเขตกว้างขวางกว่าปัจจุบันมาก แต่ถูกฝรั่งเศสยึดเอาดินแดนบางส่วนทางทิศใต้ไปรวมกับอาณานิคมของตนเองในลาว โดยเฉพาะเมืองอุเหนือ และอุใต้ ดินแดนทางทิศตะวันตกบางส่วนก็ถูกอังกฤษผนวกเข้าไปรวมกับอาณานิคมของอังกฤษในพม่า ปัจจุบันจึงมีไตลื้ออาศัยอยู่ในดินแดนดังกล่าวในลาว และพม่าเป็นจำนวนมาก ภายหลังการเปลี่ยนแปลงระบบการปกครองเป็นคอมมิวนิสต์ในจีน ชาวไตลื้อก็ได้อพยพออกจากสิบสองปันนาเป็นจำนวนมาก บางกลุ่มอพยพเข้ามาอาศัยอยู่ในเขตจังหวัดเชียงรายและพะเยา บางกลุ่มก็อพยพเข้าไปอยู่ในประเทศลาว

สิบสองปันนาประกอบด้วย

หัวเมืองต่าง ๆ ตั้งอยู่บนที่ราบระหว่างหุบเขา มีแม่น้ำโขงที่เป็นแม่น้ำสำคัญไหลผ่าน ไตลื้อเรียกชื่อเมืองหลวงของตนว่า “เจียงรุ่ง” หรือเทียบภาษาไทยได้ว่า “เชียงรุ่ง” หมายถึงรุ่งอรุณหรือ แสงสว่าง (ไม่ใช่เจียงรุ่ง) ไตลื้อเรียกแม่น้ำโขงว่า “น้ำซอง” เหมือนกับคนไทยภาคเหนือและอีสานรวมถึงลาวด้วย ส่วนจีนเรียกแม่น้ำโขงนี้ว่า “ลานช้าง” เพราะแม่น้ำโขงไหลผ่านอาณาจักรลานช้างที่เคยรุ่งเรืองของลาว สภาพบ้านเมืองและภูมิประเทศโดยทั่วไปของสิบสองปันนาลักษณะคล้ายกับภาคเหนือของไทยและลาวมาก มีการทำไร่ นาตามที่ราบระหว่างหุบเขา หมู่บ้านตั้งอยู่เป็นหย่อม ๆ ลักษณะบ้านเรือนก็เป็นบ้านไม้ยกพื้นมีใต้ถุนสูงและมีหลังคาจั่ว พืชที่เพาะปลูกทั่วไป ได้แก่ ข้าว อ้อย ถั่วฝักยาว โปด และชา ต้นมะพร้าว ต้นหมากและพลูด่าง ๆ ก็ปลูกกันมาก ในสมัยปัจจุบันรัฐบาลจีนส่งเสริมให้มีการปลูกพืชเมืองร้อนและพืชเศรษฐกิจมากขึ้น เช่น ยางพารา ปาล์ม สมุนไพร และพืชอื่น ๆ

เจียงรุ่งตั้งอยู่ริมฝั่งแม่น้ำโขง มีเนินเขาล้อมรอบ ภูมิประเทศสวยงามมาก ตัวเมืองไม่ใหญ่โตนัก อาคารบ้านเรือนส่วนใหญ่ค่อนข้างเก่า ยกเว้นบริเวณใจกลางเมืองมีตึกและอาคารสมัยใหม่อยู่บ้าง ถนนในตัวเมืองมีอยู่ไม่กี่สายลาดด้วยยางแอสฟัลต์ริมถนนปลูกต้นปาล์มและไม้อื่น ๆ เป็นแนวร่มรื่น ถนนส่วนใหญ่เพิ่งปรับปรุงและสร้างใหม่ในสมัยหลังยุคปลดแอกของจีนคอมมิวนิสต์ (ราวปี ค.ศ. 1950) บ้านเรือนราษฎรยังคงเป็นแบบเก่าเหมือนกับที่เคยสร้างกันมาตั้งแต่สมัยโบราณ เมืองนี้เป็นเมืองเก่าแก่มีอายุหลายร้อยปี เชียงรุ่งเป็นเมืองที่อุดมสมบูรณ์และศูนย์กลางของการปกครองของไตลื้อมาแต่โบราณ ปัจจุบันก็ยังไม่ค่อยได้พัฒนาไปมากเหมือนกับเมืองอื่นในจีนที่เราได้ไปเยี่ยมชม นักท่องเที่ยวก็ไม่ค่อยมี ชาวเมืองนี้คนไม่ค่อยได้ติดต่อหรือคุ้นเคยกับคนภายนอกมากนัก พอพวกเขาไปถึงก็มีคนจ้องมองและเดินตามมาดู เหมือนกับไม่เคยเห็นคนแปลกหน้า เราได้ถูกจัดให้ไปพักที่เรือนรับรองของ

รัฐบาล ซึ่งตั้งอยู่ในค่ายทหารริมแม่น้ำโขง เมืองนี้ยังไม่มีโรงแรมสำหรับนักท่องเที่ยว พอพวกเราไปถึงที่พัก เจ้าหน้าที่ท้องถิ่นก็มาต้อนรับพร้อมจัดน้ำอัดลมและเบียร์มาเลี้ยง นอกจากนั้นยังนำผลไม้พื้นเมือง เช่น กล้วยหอมเขียว และมะม่วงมาให้ทานอีกด้วย เจ้าหน้าที่ที่กล่าวต้อนรับพวกเราด้วยภาษาจีนแล้วแปลเป็นภาษาไทยโดยล่าม ต่อมาเราได้พูดคุยกับเจ้าหน้าที่ท้องถิ่นด้วยภาษาไทยพอเข้าใจกันได้ ภาษาไตลื้อคล้ายคลึงกับภาษาไทยภาคเหนือ (คำเมือง) และภาษาลาวมาก ผมเองก็พูดภาษาลาวได้ ฉะนั้นจึงสามารถเข้าใจและพูดคุยกับชาวไตลื้อได้โดยไม่มียากลำบากนัก แต่ก็มีหลายคำที่สำคัญแตกต่างกัน บางคำก็ไม่เข้าใจความหมาย แต่รู้เรื่องกว่าร้อยละแปดสิบ ไตลื้อมีอักษรหรือตัวหนังสือเป็นของตนเองมาตั้งแต่สมัยโบราณ ลักษณะตัวหนังสือคล้ายคลึงกับตัวหนังสือธรรมของลานนาไทย ปัจจุบันก็ยังมีพิมพ์หนังสือด้วยอักษรของไตลื้ออยู่ ผมจึงได้ซื้อติดตัวมาใช้ดู 3-4 เล่ม

ในเชียงรุ่งมีคนจีนอาศัยอยู่ด้วย ไตลื้อเรียกคนจีนว่า "ฮ้อ" การแต่งกายของคนจีนก็แตกต่างจากคนไตลื้ออย่างเห็นได้ชัด ผู้หญิงไตลื้อนิยมแต่งกายตามประเพณีดั้งเดิมอยู่ คือนุ่งผ้าซิ่นและใส่เสื้อแขนกระบอกเกล้าผมมวย เข็มขัดก็ยังไม่เข็มขัดเงิน (เรียก "ตาห่าง") เหมือนที่เราพบเห็นโดยทั่วไปในชนบทไทย ฉะนั้นเราพบเห็นคนตามถนนหนทางก็จะรู้ว่าคนไหนเป็นไตลื้อ คนไหนไม่ใช่ เสียงพูดกันก็ฟังออกคล้าย ๆ กันว่าเราอยู่ในภาคเหนือของไทย เด็ก ๆ ไตลื้อมีโอกาเรียนรู้อาษาของตนเองในโรงเรียนระดับประถมศึกษา 3 ปี ต่อจากนั้นก็ต้องเรียนด้วยภาษาจีนทั้งหมด ฉะนั้นคนรุ่นใหม่ของไตลื้อจึงพูดได้ทั้งสองภาษา

ผิดกับบรรพบุรุษสมัยก่อนที่พูดภาษาจีนไม่ได้ (เพราะไม่ได้เรียนภาษาจีน) จึงนับว่าคนรุ่นใหม่มีความกลมกลืนกับสภาพสังคมจีนมากกว่าคนรุ่นเก่ามาก เราไปชมตลาดสดในเมืองเชียงรุ่ง พบชาวบ้านนำสินค้ามาขายในตอนเช้า สินค้าส่วนใหญ่เป็นอาหารผัก และใช้ของใช้ต่าง ๆ เนื้อสัตว์มีขายน้อย เขาวางขายสินค้าเป็นกอง ๆ บนพื้น บางคนก็มีเครื่องชั่งดวงแบบโบราณ การซื้อขายมีการต่อรองราคาทั่วไป คนขายส่วนใหญ่เป็นหญิงไตลื้อ พ่อค้าฮ้อมีเพียงเล็กน้อย ชาวเขาก็เอาผลไม้ป่ามาขาย ในตลาดพบแม่ค้าขายขนมจีน (เรียกว่า "ข้าวเส้น") การปรุงก็ใช้น้ำแกงใส ๆ ราคาลงบนเส้นขนมจีนแล้ว ตักเครื่องปรุงและพริกเติมในถ้วยคล้ายกับขนมจีนน้ำเงี้ยว มีคนนั่งรับประทานในตลาดหลายคน สภาพตลาดนี้คล้ายกับในหัวเมืองหรืออำเภอต่าง ๆ ในประเทศไทย แต่ไม่ค่อยคึกคักเท่าตลาดเรา สินค้าในตลาดมีประมาณไม่มากนัก สิ่งของบางอย่างคนต้องแย่งกันซื้อ

นอกเหนือจากสภาพทั่วไปของบ้านเมืองในสิบสองปีมาแล้ว สิ่งที่เราสนใจคือร่องรอยของวัฒนธรรมในอดีตของไตลื้อว่ายังคงมีอะไรหลงเหลืออยู่บ้าง เจ้าหน้าที่จีนได้พาเราไปชมวัดใกล้ ๆ เมืองเชียงรุ่ง วัดขนาดค่อนข้างเล็ก อยู่ใกล้หมู่บ้านชื่อ "บ้านลิน" เป็นที่น่าเสียดาย ปัจจุบันวัดไม่มีสภาพความเป็นวัดเหลืออยู่เท่าใดนัก รัฐบาลจีนยุคหลังการปฏิวัติได้พยายามให้คนเลิกนับถือศาสนา มากกว่าสามสิบปีแล้ว ฉะนั้นชาวไตลื้อยุคหลังจึงไม่ถูกถ่ายทอดความเชื่อทางพุทธศาสนาเหมือนบรรพบุรุษแต่เก่าก่อน พิธีกรรมทางศาสนาต่าง ๆ ได้ถูกยกเลิกไม่ได้ถือปฏิบัติอีกแล้วในปัจจุบัน สิ่งที่ยังเหลืออยู่ก็คือสิ่งก่อสร้างที่เคยเป็นวัดซึ่งถูกดัดแปลงให้เป็นสถานที่ใช้ประโยชน์ทางเศรษฐกิจ กล่าวคือ ลานวัดใช้เป็นที่ตากข้าว เป็นที่เลี้ยงสัตว์ พักผ่อนและทำประโยชน์ต่าง ๆ พระสงฆ์ถูกเลิกออกมาทำงานเหมือนกับชาวบ้านทั่วไป วัดจึงเป็นเสมือนวัดร้าง สภาพที่เรา

เห็นวัดก็เหลืออยู่ก็มีแต่พระพุทธรูป
ตัวโบสถ์ และวิหาร สถาปัตยกรรม
และศิลปกรรมในการก่อสร้างและ
ตกแต่งคล้ายกับศิลปะแบบล้านนาไทยและ
ล้านช้างมาก ตัววิหารมีขนาดใหญ่กว่า
โบสถ์ เนื่องจากชาวบ้านประกอบพิธี
กรรมทางศาสนาและเลี้ยงพระใน
วิหาร ส่วนโบสถ์ใช้ประกอบพิธี
กรรมบวชและสวดมนต์เฉพาะสงฆ์เท่า
นั้น จึงมีขนาดเล็กกว่าวิหารมาก ภาย
ในวัดไม่มีศาลาการเปรียญเหมือนใน
ประเทศไทย กุฏิต่าง ๆ ก็ไม่มีใน
บริเวณวัด ภายในวิหารหน้าพระประธานมี
ผ้าห้อยจากหลังคา ผ้าทอด้วยมือลวด-
ลายสวยงาม ลักษณะคล้ายกับผ้าที่ทำ
เป็นธงแขวนในงานกฐินต่าง ๆ ในภาค
เหนือของไทย แสดงว่าคนยังแอบทำ
บุญอุทิศผ้าแขวนถวายพระประธานอยู่
เราได้พบพระและเณรอย่างละ 1 รูปที่
อาศัยอยู่ในห้องต่อจากวิหารในวัดนี้
ทำทางพระเหมือนกับเพิ่งมาบวชใหม่
ในสมัยปัจจุบันรัฐบาลจีนได้มีท่าที่ผ่อน
คลายการกดขี่ทางศาสนาลงบ้าง พวก
เรารู้สึกดีใจที่ได้พบพระในเมืองจีน เลย
ช่วยกันทำบุญบริจาคเงินคนละเล็กน้อย
ตามแต่ศรัทธา ปรากฏว่าพระท่าน
ก็ยังสวดมนต์ให้พรเป็นภาษาบาลีได้
จึงเข้าใจว่าคงเคยบวชเรียนมาก่อน
เพราะท่านมีอายุค่อนข้างมากแล้ว ใน
ห้องของพระมีถาดอาหารและผลไม้
ต่าง ๆ วางอยู่บนหิ้ง แสดงว่าคงมีคน
เขามาถวายให้ ผมจึงคิดว่ายังมีคนบาง
กลุ่มยังคงมีศรัทธาและยึดมั่นในพุทธ
ศาสนาอยู่ แต่จะเปิดเผยมากไม่ได้
เพราะเกรงว่าจะขัดกับนโยบายทางการ
เมืองของจีน คนรุ่นเก่าชาวไตลื้อที่ผมมี
โอกาสคุยด้วยเล่าให้ฟังว่าทุกวันนี้เขา
เสียดายที่พุทธศาสนาในสิบสองปีนา
เสื่อมโทรมไป พระธรรมและคัมภีร์ทาง
ศาสนาถูกเผาทำลายไปจนหมดสิ้นใน
ยุคปฏิวัติทางวัฒนธรรม คำรับตำรา
โบราณสูญหายไปเกือบหมด

สมัยก่อนไตลื้อเคร่งครัดใน
พระพุทธศาสนามาก พุทธศาสนาเป็น
นิกายเถรวาทคล้ายกับในไทย ลาว
และ พม่า ตามประเพณีดั้งเดิมเด็กผู้ชาย
ไตลื้อทุกคนต้องบวชเรียนอย่างน้อย 1
ครั้ง บางคนบวชถึง 2-3 ครั้ง เพราะ
เชื่อว่าได้กุศลมากและสามารถแบ่งส่วน
กุศลนี้ไปให้พ่อแม่และผู้มีพระคุณได้
ในสมัยก่อนการรับเรียนวิชาการและคาถา
อาคมต่าง ๆ ของผู้ชายก็กระทำกัน

ชาวไตลื้อกับลูกสูบไปตลาด

ในวัด ซึ่งถ่ายทอดโดยพระสงฆ์และ
ผู้คงแก่เรียนทั้งหลาย ชาวบ้านก็นิยม
ทำบุญกันมาก ในรอบปีก็มีพิธีกรรม
ทางศาสนาแทบทุกเดือน รวมทั้งพิธีรด
น้ำในวันสงกรานต์ด้วย

ระบบความเชื่อทางศาสนา
ของไตลื้อในอดีตก็คล้ายคลึงกับคนไทย
กล่าวคือนับถือศาสนาพุทธปะปนกับ
ความเชื่อเรื่องผี ขวัญ และไสยศาสตร์
ต่าง ๆ นอกจากนั้นยังได้รับอิทธิพล
จากลัทธิฮินดูบ้าง ชาวไตลื้อมีพิธีกรรม
ที่สำคัญอย่างหนึ่งก็คือประเพณีในการ
ทำขวัญในโอกาสสำคัญในชีวิตเช่น
แต่งงาน ขึ้นบ้านใหม่ เจ็บไข้ หลังพิธี
ทำศพ ฯลฯ แต่ความเชื่อและวิถีปฏิบัติ
ทางศาสนาดั้งเดิมเหล่านี้ได้เสื่อม
คลายลงไปมาก เพราะขัดกับอุดมการณ์
ทางการเมืองหลังยุคปลดแอก

บ้านเรือนของชาวไตลื้อตั้งอยู่
รอบ ๆ บริเวณวัด วัดคงเป็นศูนย์กลาง
ของหมู่บ้านเช่นเดียวกับชุมชนในเมือง
ไทย สภาพบ้านเรือนทั้งหมดเป็นเรือน
ไม้มีใต้ถุนสูงจากพื้นดินราว 2 เมตร
เป็นบ้านแบบไทย ๆ ที่พบเห็นทั่วไป
หลังคาหน้าจั่วมุงด้วยกระเบื้องดินเผา
(เรียก "ดินขอ") มุมบ้านมีชานยื่นออก
มาสำหรับเป็นที่นั่งพักผ่อน มีห้องกัน
ใช้สำหรับเป็นห้องนอนซึ่งเรียกว่า
"ส้วม" อีกด้านหนึ่งของห้องใช้เป็นห้อง
ครัวสำหรับประกอบอาหาร ใต้ถุนใช้
เป็นที่เก็บของ เลี้ยงสัตว์ ค้าข้าว บาง
ครั้งก็ใช้ทอผ้า รอบ ๆ บริเวณบ้านมี
ต้นไม้ต่าง ๆ เช่น มะม่วง มะละกอ
ส้มโอ กล้วย มะพร้าว และหมาก รั้ว
บ้านมักทำด้วยไม้ไผ่ แสดงอาณาเขต
ของแต่ละบ้าน ในหมู่บ้านมีลานกว้าง
แห่งหนึ่งตั้งศาลของผีบ้าน ศาลเป็น
เรือนไม้ขนาดเล็กตั้งอยู่บนเสาไม้
รอบ ๆ ศาลเป็นเนินโล่ง ในอดีตคงใช้
เป็นที่ชุมนุมเลี้ยงผีกันของคนในหมู่
บ้าน ลักษณะของชุมชนบ้านถิ่นคล้าย
คลึงกับชนบททางภาคเหนือของไทย
มาก ถ้าถ่ายภาพให้ดูคงนึกว่าเป็นหมู่
บ้านแถบเชียงราย ลำปาง หรือ น่าน
สภาพบ้านเรือนแบบไทยนี้คงนิยมแพร่
หลายสร้างกันมาตั้งแต่สมัยโบราณ
แล้ว ปัจจุบันเอกลักษณ์ในการสร้างบ้าน
เรือนแบบไทยนี้ก็ยังมีเหลืออยู่อย่างชัดเจน
เรามีโอกาสได้รับประทาน
อาหารของไตลื้อปรุงโดยชาวบ้าน อาหาร
มีหลายชนิด ประกอบด้วย เนื้อปรุง
คล้ายลาบ (เรียกว่า "สำ") ผัดผัก ผัด
เนื้อ เนื้ออบ และหน่อไม้ดอง นอกจากนี้
ยังมีข้าวเหนียวทอด และผลไม้ต่าง ๆ
รสชาติอาหารแปลกไปจากอาหารจีน
คล้ายมาทางอาหารไทยและลาว แต่
รสชาติอาหารไม่เผ็ดจัดหรือเปรี้ยวจัด
เหมือนในประเทศเรา ไตลื้อนิยมรับ
ประทานลาบกับข้าวเหนียว ประเพณี
รับประทานข้าวเหนียวเป็นหลักนี้คล้าย

ในภาคอีสานและภาคเหนือ

ในระหว่างรับประทานอาหาร ผมมีโอกาสพูดคุยกับชาวไตลื้อที่มาให้การต้อนรับ ได้ซักถามเกี่ยวกับสภาพครอบครัวและประเพณีต่างๆ เขาเล่าว่าสมัยก่อนพวกไตลื้อมีความผูกพันกับคนไทยที่อยู่ประเทศใกล้เคียงพอสมควร โดยเฉพาะพระเจ้าแผ่นดินและเจ้าเมืองต่างๆ มีการแต่งงานและมีความสัมพันธ์กันแบบเครือญาติกับเจ้าฟ้าเชียงใหม่ เมืองน่าน และเมืองอื่นๆ ฉะนั้นไตลื้อจึงมีความสัมพันธ์กับอาณาจักรทางภาคเหนือของไทย และรัฐฐานของพม่ามาแต่โบราณ

ผมได้สนทนากับข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ของไตลื้อชื่อ เจ้าคำวงศ์ ท่านเคยเป็นที่ปรึกษาของพระเจ้าแผ่นดินสิบสองปีนาในอดีต รัฐบาลจีนยังให้รับราชการอยู่ฝ่ายต้อนรับแขกบ้านแขกเมือง ท่านเล่าให้ฟังว่าเดิมสิบสองปีนาประกอบด้วยเมืองต่างๆ เป็นอิสระต่อกัน แต่ชนชั้นปกครองก็เกี่ยวข้องเป็นญาติกันโดยการแต่งงาน สภาพบ้านเมืองคล้ายๆ กับอาณาจักรไทยโบราณ ซึ่งเป็นเมืองหรือรัฐย่อยๆ ต่อมาเจ้าเมืองที่เข้มแข็งรวบรวมหัวเมืองเข้าด้วยกันเป็นอาณาจักร ประกอบด้วยเมืองหลวงและเมืองต่างๆ เป็นบริวาร ตามประวัติศาสตร์ของไตลื้อระบบการปกครองแบบมีเจ้าแผ่นดินนี้ได้เริ่มขึ้นมีมาตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ 12 (ประมาณปี ค.ศ. 1180) โดยพญาแสง (หรือพญาเจิง) เป็นผู้รวบรวมเจ้าเมืองต่างๆ ที่เคยเป็นอิสระในบริเวณสิบสองปีนาเข้าด้วยกันเป็นเขตการปกครองหรืออาณาจักรเดียวกัน ระบบเจ้าแผ่นดินสืบทอดมาจนถึงยุคปลดแอกในจีน เจ้าแผ่นดินรวมทั้งสิ้น 44 พระองค์ เจ้าแผ่นดินองค์สุดท้ายชื่อ เจ้าหม่อมคำลือ ปัจจุบันเป็นครูสอนหนังสือและนักวิจัยที่สถาบันการศึกษาชนชาติส่วนน้อยในยูนนาน พวกเราได้พบ

ท่านที่เมืองคูนมิงในงานเลี้ยง แต่ไม่มีโอกาสได้สัมภาษณ์เพราะมีเวลาจำกัด การจัดระเบียบทางสังคมและระบบการปกครองสิบสองปีนาในสมัยก่อนเป็นเรื่องที่น่าสนใจมาก เพราะมีลักษณะคล้ายคลึงกับระบบการปกครองของอาณาจักรไทยโบราณ เช่น สุโขทัย อโยธยา และรัตนโกสินทร์ ตอนต้น ฯลฯ สิบสองปีนาในอดีตมี

คนตากข้าวกับชาวไต

ระบบไพร่ คือมีการแบ่งคนออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ๆ คือ พวกเจ้า และไพร่ พวกเจ้าประกอบด้วย เจ้าแผ่นดินเป็นหัวหน้า เจ้าเมือง พระราชวงศ์ และขุนนางต่างๆ ทำหน้าที่เป็นชนชั้นปกครอง เจ้าแผ่นดินเป็นเจ้าของที่ดินทั้งหมดในพระราชอาณาเขต เป็นเจ้าชีวิตคนทั้งหลาย เจ้าเมืองมีหน้าที่ควบคุมการเก็บภาษีอากรต่างๆ ส่งมาให้เจ้าแผ่นดิน ในเวลาศึกสงครามหรือมีกิจการที่สำคัญ เจ้าเมืองต้องเกณฑ์ไพร่พลมาช่วยเมืองหลวงตามความจำเป็น เจ้าแผ่นดินมอบหมายให้เจ้าเมืองแบ่งสรรปันส่วนที่ดินในเขตหัวเมืองที่ดินปกครองให้ราษฎรทำกิน ตลอดจนดูแลการเก็บภาษีและช่วยอากรต่างๆ ให้เรียบร้อย หน่วยการปกครองแต่ละท้องถิ่นเรียกว่า “ก๊วาน” ซึ่งมีหัวหน้าหรือเจ้าหน้าที่ในท้องถิ่นเป็นหัวหน้าดูแล โดยมีตำแหน่งเป็น เพียง จำ แส่น ฯลฯ

พวกราษฎรธรรมดาเรียกว่า “ไตเมือง” หรือ “ไฟเมือง” โดยปกติไฟเมืองจะมีอิสระในการทำมาหากิน แต่ต้องเสียภาษีอากรต่างๆ ให้แก่รัฐ ไฟเมืองมักถูกเกณฑ์แรงงานไปใช้ในราชการต่างๆ ให้แก่รัฐในโอกาสต่างๆ ตามสมควร นอกจากชนชั้นปกครองและไพร่แล้ว สิบสองปีนายังมีคนประเภทอื่น ๆ อีกคือ พวกราษฎรที่อพยพมาจากต่างถิ่นหรือถูกกวาดต้อนมาจากศึกสงครามเรียกว่า “ฮองฮาย” คนพวกนี้ไม่มีสิทธิเสรีภาพจะเคลื่อนย้ายไปทำมาหากินโดยอิสระ มักถูกเกณฑ์แรงงานหนักกว่าปกติ โดยเฉพาะในเวลาศึกสงครามต่างๆ นอกจากนั้นยังมีคนบางกลุ่มตกเป็นทาสของบุคคลอื่นเรียกว่า “ข้อยข้า” เนื่องจากขายตัวเพราะหนี้สินหรือถูกจับมาเป็นทาส ในเชียงรุ่งมีราษฎรจาก 6 หมู่บ้านมาผลัดเปลี่ยนกันทำงานต่างๆ ในวัง (หอ) ให้เจ้าแผ่นดิน เช่น เลี้ยงช้าง ม้า ทำอาหาร ทำความสะอาด และรับใช้ต่างๆ พวกราษฎรเหล่านี้เรียกว่า “เส็กน้อย” หรือ “ข้าของเจ้า” พวกเขาไม่ถูกเกณฑ์แรงไปทำงานที่อื่นนอกจากงานในวังเท่านั้น เจ้าแผ่นดินแบ่งที่ดินให้พวกเส็กน้อยสำหรับทำกินรวมกันเป็นหมู่บ้านเพื่อเป็นการตอบแทน สำหรับเจ้าเมืองอื่น ๆ ก็มีราษฎรมาทำงานให้เช่นกัน แต่มีจำนวนน้อยกว่าในเชียงรุ่ง ระบบการรับใช้เจ้าเมืองแบบนี้พบว่ามีในอาณาจักรสิบสองจุไทยเช่นกัน

การบริหารสิบสองปีนาในอดีตกระทำโดยผ่านเจ้าแผ่นดินและเจ้าเมืองต่างๆ ซึ่งประกอบเป็นรัฐบาลกลาง เรียกว่า “สนามไฟเมือง” พระเจ้าแผ่นดินเป็นประธาน เจ้าเมืองต่างๆ เลือก “เจ้าเชียงฮยา” เป็นตัวแทนควบคุมการบริหารของเจ้าแผ่นดิน ขุนนางสำคัญมีตำแหน่ง เรียกว่า “ร้อยด่าน” คือ “ร้อยด่านบ้านออก” รับผิดชอบในด้านารตกข้าว “ร้อยด่านบ้านขุม” รับ

ผิดชอบด้านการเงิน “ร้อยตำบลบ้านจอมวัง” รับผิดชอบเกี่ยวกับศึกสงครามและเสบียงกรังต่าง ๆ และ “ร้อยตำบลบ้านกาด” รับผิดชอบเกี่ยวกับการดูแลการค้าขาย และคนต่างถิ่นในตลาด (“กาด”) นอกจากนี้ยังมีขุนนางระดับรองลงมา คือ “แปดเขจิง” และ “สามสิบเขจิง” ซึ่งมีชื่อเรียกตามตำแหน่งย่อยออกไปอีกผู้รับผิดชอบในตำแหน่งเหล่านี้ถือว่าเป็น “ขุนเหนือสนาม”

ถ้าเราพิจารณาองค์ประกอบของชนชั้นและระบบการปกครองสิบสองปันนาสมัยก่อน จะเห็นว่ามีลักษณะคล้ายคลึงกับระบบไพร่และจตุสดมภ์ของไทยมาก คือ มีชนชั้นปกครอง (เจ้า) และคนธรรมดา (ไพร่) พวกต่ำกว่าไพร่ก็คือเชลยศึกกับทาส ซึ่งอาจจัดได้เป็นประเภทเดียวกันได้ เพราะไม่มีเสรีภาพในการเคลื่อนย้ายไปมาโดยอิสระและถูกควบคุมแรงงาน ส่วนพวกเล็กน้อยก็คือพวกข้าราชการ หรือผู้รับใช้ชนชั้นปกครอง คณะรัฐบาลก็คือสนามไฟเมือง พระเจ้าแผ่นดินเรียกว่า “เหนือสนาม” เพราะเป็นหัวหน้ารัฐบาลอยู่เหนือกฎหมาย ส่วนขุนนางสำคัญระดับ “ร้อยตำบล” ทั้งสี่ก็คล้ายคลึงกับจตุสดมภ์ของไทย คือ เวียง วัง คลัง นา ส่วนเจ้าเชียงฮาก็เปรียบเหมือนสมุหนายก ส่วนพวก “แปดเขจิง” และพวก “สามสิบสองเขจิง” ก็คือขุนนางและข้าราชการระดับรอง ๆ ลงมาตามลำดับ ผมเห็นว่าวัฒนธรรมในด้านการจัดระเบียบสังคม และระบบการปกครองของไทยโบราณมีความคล้ายคลึงกันมาก โดยเฉพาะกลุ่มคนไทยที่สามารถพัฒนาระบบการปกครองจากหัวเมืองเล็ก ๆ ขึ้นมาในรูปของรัฐ หรืออาณาจักรต่าง ๆ ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงการติดต่อกันอย่างใกล้ชิดระหว่างรัฐไทยในสมัยโบราณ ทั้งนี้ก็ย่อมอยู่ภายใต้เงื่อนไขของอำนาจ

ทางการเมืองของอาณาจักรใหญ่ หรือประเทศมหาอำนาจต่างชาติ (เช่น จีน อินเดีย เขมร พม่า ฯลฯ) ที่อยู่ใกล้เคียงในสมัยนั้นด้วย

เนื่องจากสิบสองปันนาอยู่ใกล้จีน จึงตกอยู่ในอิทธิพลของจีนมาก

ตั้งแต่สมัยโบราณ จีนอ้างว่าราชสำนักจีนได้รับเครื่องราชบรรณาการจากคนไทยในแถบยูนนานตั้งแต่สมัยราชวงศ์ฮั่น (B.C 206-A.D. 220) แต่ราชสำนักจีนก็ไม่ค่อยได้เข้ามาเกี่ยวข้องกับการปกครองของคนไทยมากนัก ราวคริสต์ศตวรรษที่ 8-10 สิบสองปันนาตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของอาณาจักรน่านเจ้า แต่ก็ยังมีความสัมพันธ์กับราชสำนักจีนต่อมาจนกระทั่งถึงสมัยราชวงศ์ซ่ง ในปี ค.ศ. 1292 กุบไลข่าน กษัตริย์จีนในราชวงศ์หยวนได้ส่งกองทัพบุกกรุกลงมาทางใต้โจมตีอาณาจักรต่าง ๆ กองกำลังทหารมองโกลได้เข้าไปยึดเมืองเชียงรุ่ง (จีนเรียก “เซอริ”) สิบสองปันนาจึงตกไปอยู่ในการควบคุมของจีนโดยตรง แต่ระบบพระเจ้าแผ่นดินของสิบสองปันนาก็ยังคงสืบต่อมาอีก เพราะราชสำนักจีนถือว่าเจ้าแผ่นดินของไตลื้อเป็นตัวแทนหรือผู้พลอยโยนของกษัตริย์จีน จีนเรียกระบบการปกครองนี้ว่า “ชวุนเหว่ย” แต่ไตลื้อเรียกว่า “เจ้าแสนหวีฟ้า” หรือที่

เรียกว่า “เจ้าแสนหวี” นักวิชาการจีนเล่าให้ฟังว่าในสมัยก่อนยูนนานมีเจ้าแสนหวีฟ้าปกครองหลายคน เพราะเป็นเขตปกครองที่มีอาณาเขตกว้างขวาง และประกอบไปด้วยคนหลายเผ่าพันธุ์

จนกระทั่งปี ค.ศ. 1570 ได้มีการจัดระเบียบเขตการปกครองขึ้นใหม่ในสิบสองปันนา โดยรวบรวมจัดแบ่งหัวเมืองประมาณ 30 กว่าหัวเมืองออกเป็น 12 กลุ่ม (ปันนา) ดังนั้นจึงได้ชื่อว่า “สิบสองปันนา” แต่ละ “ปันนา” หรือ “พันนา” ประกอบไปด้วยหมู่บ้านและเมืองต่าง ๆ หลายเมือง เจ้าเมืองและขุนนางในท้องถิ่นเป็นผู้รับผิดชอบในด้านการปกครองและคอยดูแลความสงบเรียบร้อยในเขตของตน รวมทั้งเกณฑ์แรงงานและส่งภาษีต่างไปให้เจ้าแผ่นดินที่เชียงรุ่ง เจ้าเมืองและขุนนางในท้องถิ่นมักดำรงตำแหน่งโดยการสืบสกุลจากฝ่ายชายหรือแต่งตั้งคนในเครือญาติรับตำแหน่งสืบทอดกันไป บางครั้งก็มีการทะเลาะวิวาทระหว่างญาติพี่น้องเพราะแย่งตำแหน่งเหล่านี้ ร้อนถึงเจ้าแผ่นดินในเชียงรุ่งต้องเข้ามาไกล่เกลี่ยเพื่อยุติข้อพิพาทของขุนนางในท้องถิ่น บางทีก็มีการแย่งสมบัติในราชสำนักเชียงรุ่ง เจ้าเมืองมักอ้างสิทธิในราชสมบัติ เพราะเป็นญาติที่เกี่ยวข้องกันโดยการแต่งงาน เรื่องราวความขัดแย้งของราชวงศ์ได้ถูกบันทึกไว้ในประวัติศาสตร์ของอาณาจักรไทยโบราณเสมอ จีนอ้างหลักฐานทางประวัติศาสตร์เกี่ยวกับการสู้รบในสิบสองปันนาว่า บางครั้งฝ่ายจีนต้องส่งกองทัพมาระงับข้อวิวาทของเมืองต่าง ๆ นอกจากจีนแล้วในอดีตสิบสองปันนายังส่งเครื่องบรรณาการไปให้พม่า ไตลื้อมีการติดต่อกับพมามากเพราะอยู่ใกล้ชิดกัน นอกจากนั้นยังมีความสัมพันธ์กับรัฐไทยโดยเฉพาะเมืองเชียงตุง ในสมัยหลังคริสต์ศตวรรษที่ 16

พม่ามีอำนาจมากในบริเวณนี้ พม่าขยายอาณาเขตรอบคลุมไปยังรัฐไทยใหญ่ทั้งหลาย ในอดีตเมื่อรัฐและเมืองที่ตั้งสมเด็จพระนเรศวรยกทัพไปตีก็คือเมืองไทยใหญ่ ฉะนั้นคนไทยได้เข้าไปตั้งถิ่นฐานในพม่าตอนเหนือมานานแล้ว และมีการตั้งเป็นรัฐก่อนสุโขทัยเสียอีก (เช่น อาหม ค.ศ. 1229, เมืองคัง ค.ศ. 1215) ทางด้านตะวันตกก็มีอาณาจักรไทย เช่น สิบสองจุไท หัวพันห้าทั้งหก ฯลฯ อาณาจักรเล็ก ๆ ของไทยคงมีมาตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ 11-12 หรือก่อนนั้น (ไม่ว่าคนไทยเริ่มรวมกลุ่มก่อตั้งรัฐขึ้นที่สุโขทัยในคริสต์ศตวรรษที่ 13 เป็นแห่งแรก) นักวิชาการบางกลุ่มไม่ค่อยสนใจกับรัฐอื่น ๆ นอกจากสุโขทัย และอยุธยามากเท่าใด เพราะคิดกันว่ารัฐอื่น ๆ ไม่ค่อยมีส่วนเกี่ยวข้องกับไทยแถบลุ่มน้ำเจ้าพระยาเท่าใด แต่ผมกลับคิดว่าในอดีตอาณาจักรไทยส่วนมากมีความเกี่ยวข้องกับทางวัฒนธรรมและสังคมอย่างมาก อิทธิพลทางการเมืองจากมหาอำนาจที่อยู่ใกล้เคียงและการขัดแย้งกันภายในหัวเมืองต่าง ๆ คงเป็นสาเหตุให้ความสัมพันธ์เหล่านี้ได้รับความกระทบกระเทือนมากบ้างน้อยบ้างตามโอกาส

ระบบการปกครองตามประเพณีดั้งเดิมในสิบสองปีนาได้รับความกระทบกระเทือนมากในสมัยคริสต์ศตวรรษที่ 20 (ภายหลังการโค่นล้มราชวงศ์แมนจู) รัฐบาลจีนได้พยายามเข้ามาทำการปกครองสิบสองปีนาอย่างใกล้ชิดมากยิ่งขึ้น โดยจัดแบ่งการปกครองภายในขึ้นใหม่ตามแบบจีนในสมัยพวกก๊กมินตั๋งปกครองประเทศจีน (ค.ศ. 1930-1940 เศษ) ก็ได้พยายามทำให้ระบบการปกครองของไตลื้อสอดคล้องกับของจีนมากขึ้นทั้งในด้านสังคมและวัฒนธรรม จนกระทั่ง

ยุคปลดแอกของจีนคอมมิวนิสต์จึงได้มีการยกเลิกโครงสร้างระบบการปกครองสังคมแบบเดิมของจีนทั้งหมดโดยจัดระเบียบใหม่ให้เป็นแบบสังคมนิยม แต่ก็มี การสนับสนุนให้ชนกลุ่มน้อยเผ่าต่าง ๆ เข้าร่วมรับผิดชอบใน

การปกครองร่วมกับชาวจีน โดยจีนยอมรับความแตกต่างในด้านภาษาและพื้นฐานทางวัฒนธรรมเดิม แต่คนพื้นเมืองก็ต้องปรับระบบการปกครองสังคมและวัฒนธรรมของท้องถิ่นตนให้สอดคล้องกับระบบสังคมนิยมคอมมิวนิสต์ด้วย อะไรที่ไม่สอดคล้องหรือขัดแย้งกับอุดมการณ์ทางการเมืองแบบใหม่ก็ต้องยกเลิก หรือทำลายให้หมดสิ้นไป ปัจจุบันสิบสองปีนาได้รับจัดตั้งให้เป็นเขตอิสระปกครองตนเองของคนไตดั้งเดิมแล้ว ระบบการปกครองโดยเจ้าแผ่นดินและสนามไฟเมืองจึงถูกยกเลิกลงโดยสิ้นเชิง ปัจจุบันไตลื้อรุ่นใหม่มิมีใครนับถือพุทธศาสนา ประเพณีโบราณหลายอย่างถูกทอดทิ้งไป ปัจจุบันสิบสองปีนาประกอบด้วยคนรุ่นเก่า และคนรุ่นใหม่ที่ได้รับการอบรมขัดเกลาทางสังคมที่แตกต่างกันมาก ทุกวันนี้แม้ไตลื้อจะยังคงพูดภาษาและแต่งกายตามประเพณีเดิมของเขาได้ แต่ก็แทบจะไม่มีอะไรเหลืออยู่ในด้านความคิด ค่านิยม

กฎเกณฑ์ และแบบแผนทางวัฒนธรรมที่มีความหมายต่อชีวิตจิตใจที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษ ระบบเศรษฐกิจและสังคมในสิบสองปีนาได้รับการจัดระเบียบใหม่ มีการปฏิรูปที่ดินและปฏิรูปใหม่เป็นแบบสหกรณ์ และจัดตั้งหน่วยผลิตแบบคอมมูนคล้ายคลึงกับสภาพชนบทจีนทั่วไป

เมื่อพิจารณาลักษณะโครงสร้างครอบครัวไตลื้อก็จะเห็นว่าคล้ายคลึงกับคนไตกลุ่มอื่น ๆ กล่าวคือสมาชิกครอบครัวประกอบด้วย พ่อแม่ ลูกชาย ลูกสาวที่ยังไม่แต่งงานและหลาน ๆ โดยมีปู่ และ ย่า อยู่กับครอบครัวสามี ยกเว้นครอบครัวที่ไม่มีลูกชายก็จะให้ลูกสาว และ ลูกเขยมาอยู่ด้วยหลังแต่งงานใหม่ ๆ ผู้ชายต้องไปอยู่บ้านภรรยาเป็นระยะเวลาหนึ่ง ประมาณ 3 ปี เพื่อช่วยทำงานแก่พ่อแม่ของฝ่ายหญิง ถือว่าเป็นการชดเชยก่อนที่จะนำภรรยาไปอยู่กับครอบครัวของตนเองภายหลัง ถ้าบ้านใดมีลูกชายแต่งงานแล้วหลายคน บ้านเรือนพ่อแม่อาจคับแคบเพราะมีสมาชิกมากขึ้น ลูกชายคนโตพร้อมกับภรรยาและลูกของตนจึงมักแยกเรือนออกไปปลูกบ้านอยู่ต่างหากในบริเวณใกล้เคียงกัน พ่อแม่จะแบ่งที่ดินให้ทำกินเป็นของลูกชายที่ออกเรือนแล้วต่างหาก เมื่อมีการงานก็ต้องมาช่วยพ่อแม่ตามความจำเป็น โดยปกติลูกชายคนเล็กมักแต่งงานช้าจึงต้องอยู่กับพ่อแม่ไปเรื่อย ๆ เพื่อปรนนิบัติพ่อแม่ในยามแก่เฒ่า ฉะนั้นในการแบ่งมรดกจึงให้กับลูกคนที่อยู่ดูแลพ่อแม่ในยามชรามากกว่าคนอื่น ลูกคนอื่น ๆ ก็แบ่งให้ทุกคน ผู้ชายจะได้เป็นที่ทำกินและทรัพย์สินอื่น ๆ เช่น วัวควาย และของใช้ต่าง ๆ ด้วย ส่วนผู้หญิงมักได้เป็นเครื่องประดับและของใช้ต่าง ๆ เท่านั้น เพราะถือว่าไปอยู่กินกับสามี การแบ่งมรดกของไตลื้อนี้สอดคล้อง

คล้องกับระบบการนับเครือญาติของคนไตทั่วไป ก็อนับญาติทั้งฝ่ายชายและฝ่ายหญิงแบบ **Bilateral** เมื่อเวลาที่มีความจำเป็นหรือเดือดร้อนพี่น้องทั้งฝ่ายชายและหญิงต้องมาช่วยกันหมดสำหรับอำนาจสิทธิขาดในครอบครัวนั้นฝ่ายชายเป็นใหญ่ในบ้าน เพราะถือว่าเป็นหัวหน้าครอบครัวมีโอกาสได้บวชเรียน และมีบุญมากกว่าฝ่ายหญิง งานหนักต่าง ๆ ในบ้านฝ่ายชายจะต้องเป็นผู้รับผิดชอบ เช่น การไถนา สร้างบ้าน และแบกหามของหนักต่าง ๆ ส่วนฝ่ายหญิงก็ทำงานด้านอาหาร ทำความสะอาด ตักน้ำ ตำข้าว เลี้ยงดูลูก และสัตว์เลี้ยงในบ้าน ลูก ๆ นั้นนับถือกันตามอาวุโส ที่มีหน้าที่ในการควบคุมและดูแลน้อง ๆ เด็ก ๆ ต้องช่วยพ่อแม่ทำงานหรือไม่ก็ต้องไปเลี้ยงควายทั้งชายหญิง

แม้ไตลื้อจะมีระบบเครือญาติแบบนับถือทั้งสองฝ่าย แต่จากการปฏิบัติจะเห็นว่าเน้นความสำคัญของผู้ชายมากกว่าผู้หญิง การสืบสกุลทางพ่อในรูปของแซ่แบบจีนไม่ปรากฏ ในอดีตชาวไตลื้อไม่มีนามสกุล แต่ชนชั้นนำมีค่านำหน้านามว่า เจ้า ท้าว หรือยศตำแหน่งนำหน้า เพื่อเป็นการให้เกียรติ แต่ชาวจีนอื่น ๆ เข้าใจผิดนึกว่าเป็นชื่อแซ่หรือสกุลของชนชั้นปกครองจึงเรียกว่า “ตาว” หรือใช้คำว่า ตาวนำหน้าชื่อเป็นแซ่แบบจีน จึงทำให้เกิดความสับสนขึ้น เพราะคิดกันว่าชาวไตลื้อมีระบบแซ่หรือนามสกุลคล้ายจีนมาแต่เดิม ในปัจจุบันไตลื้อมีการติดต่อกับจีนอย่างใกล้ชิด จึงมีการตั้งแซ่กันเพื่อความสะดวกในการติดต่อกับทางราชการและการเข้าโรงเรียน ชาวไตลื้อมักเรียกชื่อของคนสามัญโดยใช้คำว่า “ไอ้” สำหรับเพศชาย และ “อี” สำหรับเพศหญิง พอมีอายุมากขึ้นก็จะเรียกชื่อลูกคนโตแทน โดยเติมคำว่า พ่อ หรือ

แม่ นำหน้า สำหรับชนชั้นปกครองก็จะเรียกตามตำแหน่งเป็น เจ้าหม่อม นาง เป็นต้น ถ้าเราจะพิจารณาคำ คำนำหน้าชื่อสตรีแล้วก็จะเห็นคำว่า “นาง” นำหน้าหญิงสูงศักดิ์เท่านั้น ส่วนหญิงธรรมดาจะเรียก “อี” เหมือนกันหมด แต่ถ้าเราสังเกตจากศิลาจารึกของพ่อขุน

นวด (ซีก) ผัววินแม่หัว

รามคำแหงแล้วจะเห็นได้ว่าได้เอ่ยนามแม่ของท่านว่าชื่อ “นางเสือง” ซึ่งแสดงว่าเป็นสตรีบรรดาศักดิ์หรือเจ้าหญิง (ไม่ใช่คนธรรมดา) ดังนั้นจึงพอเห็นได้ว่าคำพูดในภาษาไตลื้อยังคงรักษาแบบของวัฒนธรรมไทยโบราณไว้ได้มากกว่าในประเทศไทย ทำให้เราเห็นถึงความต่อเนื่องของวัฒนธรรมไตลื้อ (แม้จะอยู่ใกล้ชิดกับจีนมาช้านานก็ตาม) ผมพบร่องรอยของการใช้ค่านำหน้านามและบรรดาศักดิ์แบบเดียวกันนี้ในหมู่พวกไตดำแห่งสิบสองจุไท (ในเวียดนามเหนือ) สิ่งเหล่านี้สะท้อนให้เห็นถึงความคล้ายคลึงทางโครงสร้างของสังคมและวัฒนธรรมของคนไทยกลุ่มต่าง ๆ ในสมัยโบราณ

จากการที่เราได้ไปพบคนไทยในประเทศจีนว่ายังมีสภาพบ้านเรือน วัฒนาอาราม สถาปัตยกรรม และศิลปกรรม ร่องรอยโครงสร้างของสังคมและระบบการปกครองในสมัยก่อน ระบบเครือญาติและลักษณะของครอบครัว

คล้ายคลึงกับคนไทยมากกว่าจีน ความคล้ายคลึงเหล่านี้ก็พบในกลุ่มคนไทยอื่น ๆ ที่อาศัยอยู่ในเขตประเทศลาว เวียดนาม และพม่า คนไทยเหล่านี้มีภาษา ความเชื่อ เรื่องขวัญและผี ประเพณีในการทำนาในที่ราบลุ่ม การกินหมาก การสักตามตัว การทอผ้าที่มีกรรมวิธีและมีลวดลายคล้ายคลึงกัน ฯลฯ ย่อมสะท้อนให้เห็นถึงความสัมพันธ์กันทางประวัติศาสตร์ ถ้าเราพบว่าคนสองกลุ่มพูดภาษาเดียวกันแต่อยู่คนละพื้นที่ ผมคิดว่าคงไม่ใช่เนื่องจากแต่ละกลุ่มคิดค้นภาษาพูดเดียวกันได้โดยบังเอิญ การใช้ภาษาพูดเดียวกันแม้จะมีสำเนียงแตกต่างกันบ้าง (เพราะแยกกันอยู่นาน) ย่อมแสดงว่าคนสองกลุ่มเคยมีความสัมพันธ์ติดต่อกันในอดีตกลุ่มหนึ่งอาจจะอพยพแยกจากอีกกลุ่มหนึ่ง หรือทั้งคู่อาจอพยพมาจากสถานที่เดียวกันในอดีตจึงมีมรดกทางภาษาและวัฒนธรรมอย่างเดียวกัน ผมจึงเชื่อว่าในอดีตคนไทยเหล่านี้ต้องมีการติดต่อสัมพันธ์กัน ณ ที่ใดที่หนึ่ง แล้วจึงเคลื่อนย้ายแยกจากกันไป ภายหลังเมื่อแต่ละกลุ่มแยกย้ายกระจายกันไปก็ย่อมมีการเปลี่ยนแปลงและวิวัฒนาการไปตามเงื่อนไขของสภาพภูมิศาสตร์และเหตุการณ์ทางสังคมของแต่ละท้องถิ่น สิ่งสำคัญ คือลักษณะร่วมกันของวัฒนธรรมดั้งเดิมที่ยังคงเหลืออยู่ในแต่ละกลุ่ม

เราคงจะปฏิเสธไม่ได้ว่าในอดีตอันยาวนานก่อนที่คนไทยจะกระจัดกระจายไปอยู่ตามที่ต่าง ๆ และมีการเปลี่ยนแปลงไปตามเงื่อนไขของสภาพสังคม หรือการติดต่อกับโลกภายนอกนั้น คนไทยต้องมีภาษาพูดและลักษณะแบบแผนทางวัฒนธรรมดั้งเดิมร่วมกัน ซึ่งเราอาจชี้ได้ว่าวัฒนธรรมนี้เป็นของไทยโดยเฉพาะ เพราะมีลักษณะแตกต่างจากวัฒนธรรมอื่นที่อยู่

ใกล้เคียง ถ้าเราจะเรียกชื่อวัฒนธรรมนี้เป็น “Tai culture” หรือภาษาก็จะเป็น “Tai language” ผมเชื่อว่าปัญหาเรื่องพื้นฐานทางวัฒนธรรมและถิ่นฐานเดิมของคนไทยเป็นปัญหาทางวิชาการที่เราจะละเลยเสียไม่ได้ คนไทยในจีนไม่ใช่มีอยู่เฉพาะยูนนาน ยังมีอยู่ที่มณฑลไกวโจว กวางสี และไหหลำ และในประเทศอื่น ๆ อีก เราจะอธิบายว่าคนเหล่านี้เกี่ยวข้องกับสัมพันธ์กันได้อย่างไร ปัจจุบันหลักฐานทางประวัติศาสตร์ก็มีน้อยเป็นต้นว่านักประวัติศาสตร์จีนเขียนถึงคนไทยไว้ในศตวรรษหนึ่งเพียง 2-3 ประโยค ต่อมาอีกหลายร้อยปีจึงบันทึกไว้อีก 2-3 ประโยค ข้อเขียนก็ไม่รู้ว่า เป็นไทยกลุ่มใดแน่ชัด บางทีก็เรียกชื่อต่างกัน หรือไม่เรียกชื่อว่าไทยเสียอีก จึงทำให้การศึกษาทางประวัติศาสตร์เกี่ยวกับคนไทยในจีนประสบปัญหาเป็นอย่างมาก

เนื่องจากความจำกัดของหลักฐานและข้อมูลทางประวัติศาสตร์เกี่ยวกับวัฒนธรรมดั้งเดิมของไทย นักวิชาการบางท่านพยายามแยกการศึกษาวัฒนธรรมจากเรื่องเชื้อชาติ โดยพิจารณาเพียงว่า “วัฒนธรรมไทย” ก็คือการรับเอาวัฒนธรรมประเพณีต่าง ๆ จากแต่ละเผ่าพันธุ์ (เช่น มอญ เขมร อินเดีย และอื่น ๆ) มาผสมผสานกัน การศึกษาแบบนี้แม้จะมีข้อดีตรงที่ไม่ต้องมานั่งปวดหัวถกเถียงกันในเรื่องอดีตที่ไม่ค่อยกระจ่างชัด แต่ก็ไม่สามารถอธิบายวิวัฒนาการของวัฒนธรรมไทยได้อย่างสมบูรณ์ ถ้าจะมองว่าวัฒนธรรมไทยเป็นลูกผสมของวัฒนธรรมอื่น เราก็ต้องพิจารณาถึงความสัมพันธ์ของคนไทยและคนในวัฒนธรรมอื่นด้วยว่าเหตุใดคนไทยจึงเลือกจึงยอมรับเอาแบบแผนวัฒนธรรมอื่นมาแทนแบบเดิมของตน แบบแผนเดิมนั้นเป็นอย่างไรทำไมจึงต้องเปลี่ยนแปลง ประเด็นต่าง ๆ

เหล่านี้ผมเห็นว่าเป็นเรื่องน่าสนใจ คงไม่ใช่อธิบายง่าย ๆ ว่าเพราะคนอยากเปลี่ยนภาษา ความเชื่อ หรือ ประเพณีต่าง ๆ จึงมีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้น เขาคงต้องมีความจำเป็นบางอย่าง หรืออาจถูกอำนาจทางการเมืองบังคับด้วยเป็นแน่ ฉะนั้นจึงจำเป็นต้องพิจารณาสภาพสังคม และการเมืองของกลุ่มในลักษณะ “เด่น” หรือผู้มีอำนาจ กับลักษณะ “ด้อย” หรือผู้น้อยอำนาจประกอบการศึกษาด้วย

ในสังคมหนึ่งอาจมีหลายกลุ่มชาติพันธุ์ (Ethnic groups) อาศัยอยู่ซึ่งแต่ละกลุ่มมีวัฒนธรรมแตกต่างกัน แต่คนภายในกลุ่มเดียวกันจะมีความรู้สึกร่วมกันและยึดถือแนวปฏิบัติเดียวกัน สังคมที่ประกอบด้วยคนที่มีวัฒนธรรมหรืออนุวัฒนธรรมแตกต่างกัน บางทีความสัมพันธ์ของกลุ่มอาจเป็นไปในลักษณะที่เป็นมิตร มีการสังสรรค์ทางวัฒนธรรมใกล้ชิด แต่บางครั้งก็อาจเป็นไปในลักษณะตรงข้ามคือไม่เป็นมิตร มีการกดขี่และขัดแย้งกันได้ ดังนั้นความสัมพันธ์ของคนต่างวัฒนธรรมในสังคมเดียวกันจึงเป็นเรื่องละเอียดอ่อนที่เราจะละเลยไม่ได้ เราอาจสนใจในเรื่องเชื้อชาติ (Racial groups) ที่มีความคล้ายคลึงกันทางกายภาพโดยการถ่าย

ทอดทางกรรมพันธุ์ น้อยกว่ากลุ่มชาติพันธุ์ (Ethnic groups) ที่มีแบบแผนวัฒนธรรมเดียวกัน ถ่ายทอดโดยการเรียนรู้และประสบการณ์ทางสังคม แต่ละกลุ่มเชื้อชาติเดียวกันอาจมีวัฒนธรรมคล้ายกัน หรือแตกต่างกันก็ได้ ฉะนั้นการแยกเชื้อชาติจากวัฒนธรรมในการศึกษามนุษย์หรือพิจารณาเพียงว่า “วัฒนธรรม” ก็คือการอบรมคุณลักษณะ (traits) ต่าง ๆ จากหลายแหล่งจึงไม่ใช่การแก้ปัญหาคความสลับซับซ้อนของการศึกษาการเปลี่ยนแปลงหรือวิวัฒนาการทางวัฒนธรรมอย่างได้ผล อาจเป็นเพียงการตัดประเด็น หรือชิ้นส่วนที่เราไม่ค่อยรู้ (แต่น่าสนใจ) ออกไปเท่านั้น

เมื่อก่อนเรามีหลักฐานทางวิชาการจากฝ่ายจีนน้อยมาก จึงเป็นเหตุให้นักวิชาการบางคนโดยเฉพาะนักประวัติศาสตร์ไปทึกทักเอาว่าอาณาจักรน่านเจ้าเป็นของคนไทย บริเวณใกล้เคียงน่านเจ้านั้นคงมีคนไทยอยู่บ้าง แต่ไม่รู้แน่ ว่าคนไหนมีจำนวนมากน้อยเพียงใด ต่อมานักวิชาการชาวเยอรมันชื่อ Gredner ได้ไปศึกษาสภาพความเป็นอยู่ของคนไทยในจีนเมื่อปี ค.ศ. 1935 ซึ่งว่าคนไทยส่วนใหญ่ไม่นิยมตั้งถิ่นฐานในที่สูง มักตั้งบ้านเรือนอยู่ตามที่ราบลุ่มตามริมฝั่งแม่น้ำ ฉะนั้นจึงสร้างบ้านบนเสาสูงป้องกันน้ำท่วม ชั้นล่างใช้ประโยชน์ในหน้าแล้งสำหรับทำเป็นที่เก็บของ ตำข้าว ทอผ้า และเลี้ยงสัตว์ คนไทยทำนาปลูกข้าวแบบท่อน้ำเจ้านา (หรือ Wet rice agriculture) ไม่ใช่เพาะปลูกทำไร่เลื่อนลอยบนภูเขา แต่สภาพภูมิศาสตร์ของเมืองต้าลี่ (หรือ ตาลีฟู) ของอาณาจักรน่านเจ้าตั้งอยู่แถบภูเขาสูง ไม่เหมาะแก่การทำนา หรือตั้งถิ่นฐานบ้านเรือนแบบไทย จึงไม่น่าจะเป็นแหล่งคนไทยอยู่หนาแน่นในอดีต ปัจจุบันก็ไม่ค่อยมีร่องรอยของการอยู่อาศัยของคนไทยโบราณเท่าไร

ต่อมาในปี ค.ศ. 1954 นักวิชาการชื่อ Wiens กล่าวว่าหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่อยู่ในน่านเจ้า พบจารึกเป็นภาษาจีนส่วนใหญ่ คนแถบนี้ใช้อักษรจีนบันทึก (คงยังไม่มีอักษรเป็นของตนเอง) เรื่องราวในหลักหินที่พบกล่าวถึงความเป็นไปในสำนักน่านเจ้า ซึ่งมีสภาพคล้ายแบบจีน หรือรับอิทธิพลจีนมาก เขาจึงสงสัยว่าน่านเจ้าคงไม่ใช่อาณาจักรที่ปกครองโดยคนไทย เพราะสภาพน่านเจ้าแตกต่างไปจากรัฐของคนไทยที่เกิดขึ้นในระยะเวลาใกล้เคียงกันมาก รายชื่อของชนชั้นปกครองน่านเจ้าที่ปรากฏอยู่ส่วนใหญ่ก็ไม่ใช่ชื่อคนไทย มีเพียงส่วนน้อยเท่านั้นที่มันใจว่าเป็นชื่อคนไทย ดังนั้นเรก็ได้หลักฐานเพียงว่าคนไทยเป็นส่วนหนึ่งขององค์ประกอบของราชรัฐในอาณาจักรน่านเจ้าเท่านั้น คงไม่ใช่พวกกษัตริย์ที่ปกครองน่านเจ้า

หลักฐานอย่างหนึ่งที่นักวิชาการจีนปฏิเสธว่าน่านเจ้าไม่ใช่อาณาจักรไทย คือ ในบริเวณนี้เคยเป็นศูนย์กลางการปกครองน่านเจ้าในอดีต (แถบเมืองตาลีและโกล่เคียง) ปัจจุบันเป็นที่อยู่ของชนชาติไป๋ หรือที่เรียกว่าโลโล (Lolo) พวกโลโลมีลักษณะคล้ายคลึงกับพวกชาวเขาเผ่าอะข่า (Akha) ในประเทศไทย ภาษาพูดโลโลอยู่ในตระกูลภาษาทิเบต-พม่า (Tibeto-Burman) ไม่ใช่กลุ่มภาษาไทย ฉะนั้นร่องรอยของคนไทยดั้งเดิมในแถบนี้ไม่เหลืออยู่มากเท่ากับบริเวณอื่นทางด้านตะวันออกตอนเหนือของเวียดนาม นักวิชาการจีนจึงเชื่อว่าชนชั้นปกครองในน่านเจ้าเป็นพวกไป๋ หรือโลโลมากกว่าไทย นักวิชาการชื่อ Mote ก็เขียนบทความสนับสนุนแนวความคิดว่าน่านเจ้าไม่ใช่อาณาจักรที่คนไทยสถาปนาขึ้น แม้จะมีคนไทยในเขตน่านเจ้าก็ไม่เกี่ยวข้องทางประวัติศาสตร์กับคนไทยที่ตั้งกรุงสุโขทัย

หญิงชาวเขาโกล่เคียง

นักวิชาการจีนบางคนปฏิเสธว่าการรุกรานของกุบไลข่านมิได้เป็นสาเหตุให้คนไทยต้องทิ้งถิ่นฐานเดิมในจีนอพยพลงมาจากทิศใต้แต่อย่างใด เขาอ้างว่าจีนได้รับชัยชนะอาณาจักรต่าง ๆ ทางใต้โดยใช้วิธีการเกลี้ยกล่อมและเจรจาโดยสันติวิธี มากกว่าการใช้กำลังบุกโจมตี พร้อมทั้งสันนิษฐานว่าเดิมคนไทยอาศัยอยู่ทางใต้ ต่อมาจึงอพยพไปตั้งถิ่นฐานทางภาคเหนือ ความคิดนี้บังเอิญไปพ้องกับจินตนาการของนักวิชาการไทยบางคนที่ตื่นต้นกับการค้นพบแหล่งวัฒนธรรมโบราณสมัยก่อนประวัติศาสตร์ที่บ้านเชียง เขาเชื่อกันว่ามนุษย์โบราณในภาคอีสานคงเป็นบรรพบุรุษของคนไทยที่เจริญรุ่งเรืองมาหลายพันปีมาแล้ว คนไทยอาจแยกย้ายจากศูนย์กลางนี้ไปอาศัยอยู่ในที่อื่น ๆ ภายหลัง บางกลุ่มอาจอพยพไปทางเหนือจนถึงแถบชายแดนจีน ข้อคิดเห็นนี้ได้รับความสนใจและวิพากษ์วิจารณ์กันมากมาย ฉะนั้นเรจึงนำพิจารณาถึงความเป็นไปได้และข้อจำกัดของแนวความคิดนี้สักเล็กน้อย

ถ้าสมมุติว่าคนไทยมีถิ่นฐานเดิมในเขตประเทศไทยแล้ว มีบางกลุ่มอพยพขึ้นไปทางเหนือภายหลังเราก็คงต้องอธิบายสาเหตุการอพยพ

ด้วยว่าเป็นเพราะเหตุใด คนคงไม่ทิ้งบ้านเมืองไปง่าย ๆ ถ้าไม่มีความกดดันทางการเมือง โรคระบาด หรือภัยพิบัติต่าง ๆ ฉะนั้นการอพยพของคนไทยไม่ว่าจากใต้ขึ้นเหนือ หรือจากเหนือลงใต้ คงต้องมีนัยทางการเมืองหรือสาเหตุอื่น ๆ ในหลักฐานต่าง ๆ ไม่ค่อยพบการอพยพของคนกลุ่มน้อยต่าง ๆ จากใต้ขึ้นเหนือ โดยเฉพาะเข้าไปในประเทศจีนที่มีประชากรแออัดอย่างมาก จีนเป็นรัฐที่มีการควบคุมอำนาจการปกครองที่เข้มงวดมาตั้งแต่โบราณ และความขาดแคลนที่ดินในการทำกิน ฉะนั้นจะเป็นไปได้หรือที่คนกลุ่มน้อยที่ด้อยอำนาจบ้างอาจบุกกรุกเข้าไปแย่งชิงที่ทำมาหากินในเขตจีนได้ เท่าที่เรพบมักเป็นเรื่องตรงข้าม คือ ชนกลุ่มน้อยต่าง ๆ เช่น แม้ว เย้า ลีซอ หรือแม้กระทั่งคนจีนเอง ก็อพยพจากจีนเหนือลงใต้ ประวัติศาสตร์จีนเองก็กล่าวถึงการขยายตัวของอารยธรรมจีนจากเหนือลงใต้ และการขับไล่ชนกลุ่มน้อยที่ด้อยกว่าในทางใต้นั้น ฉะนั้นผมจึงเห็นความเป็นไปไม่ได้ค่อนข้างจำกัดของทฤษฎีการอพยพจากใต้ขึ้นเหนือของคนไทย ยิ่งไปกว่านั้นเรายังไม่มีหลักฐานว่าคนไทยครอบครองแถบลุ่มน้ำเจ้าพระยามาก่อน มอญและเขมรขยายอำนาจ (หรือการขยายอำนาจของเขมรยุคโบราณทำให้บรรพบุรุษไทยทิ้งถิ่นฐานเดิมทางใต้โยกย้ายขึ้นเหนือ) ในทางตรงข้ามเรากลับมีหลักฐานว่าไทยขยายอำนาจในบริเวณที่เขมรครอบครอง ทำให้อาณาจักรกัมพูชาเสื่อมอำนาจและสูญเสียดินแดนทางเหนือไปมากมาย

ถ้าเราจะพิจารณาจากแผนที่ภาษาศาสตร์ หรือชาติพันธุ์ก็จะเห็นว่า กลุ่มไทยอาศัยอยู่หนาแน่นในตอนเหนือของไทยและลาว ติดต่อกันไปจนถึงตะวันตกของพม่า จีนตอนใต้และ

เวียดนามเหนือ แม้ไทยกลุ่มต่าง ๆ กระจัดกระจายกันอยู่ก็มีภาษาและวัฒนธรรมร่วมกัน แม้ว่าจะมีความแตกต่าง ซึ่งเป็นลักษณะของแต่ละท้องถิ่นบ้าง เราจึงต้องยึดถือว่าคนไทยในที่ต่าง ๆ นั้นต้องอพยพไปจากจุดใดจุดหนึ่งในอดีต ไม่ใช่ต่างคนต่างสร้างภาษาและวัฒนธรรมคล้ายกันโดยบังเอิญ ฉะนั้นเราควรค้นหาถิ่นฐานเดิมของคนไทยว่าเริ่มต้นที่ใดก่อนแล้วแยกย้ายกันไปตามจุดต่าง ๆ ดังที่ปรากฏอยู่ในปัจจุบัน ถ้าเราใช้หลักฐานทางประวัติศาสตร์ขณะนี้เราก็มีน้อยและไม่เพียงพอในการอธิบายปรากฏการณ์นี้ เพราะฉะนั้นผมจึงเห็นว่าเราต้องใช้หลักฐานทางภาษาศาสตร์ และทางมนุษยวิทยามาช่วยในการวิเคราะห์และเปรียบเทียบวัฒนธรรม โดยพิจารณาคุณลักษณะสังคมและวัฒนธรรมของไทยของแต่ละกลุ่ม กลุ่มใดคงลักษณะความเก่า หรือไม่ได้เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วเหมือนกลุ่มอื่น กลุ่มใดมีการเปลี่ยนแปลงและติดต่อกับวัฒนธรรมอื่นมาก การติดต่อกับกลุ่มอื่นนี้เกิดขึ้นเมื่อใดและมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงอย่างไร คำถามเหล่านี้จะทำให้เราเห็นลักษณะความคล้ายคลึงและความแตกต่างของคนไทยทั้งหลาย ซึ่งทำให้เราสามารถจัดเป็นกลุ่มหรือหมวดหมู่ได้ การศึกษาแบบนี้ไม่ใช่เรื่องที่ยากจนทำไม่ได้ เพียงแต่ก็ต้องใช้ความละเอียดและเวลาพอสมควร เช่น เราอาจแยกพวกคนไทยที่ตั้งอาณาจักรหรือรัฐได้ เช่น พวกที่อยู่ทางใต้และตะวันตกมักตั้งเป็นอาณาจักรหรือรัฐ คือ มีการจัดระบบการปกครองคล้ายคลึงกัน เป็นเจ้าเมืองคุมพื้นที่ต่าง ๆ เพื่อการเพาะปลูก และมีการเกณฑ์แรงงาน (ระบบไพร่) ส่วนคนไทยที่อยู่เหนือลึกเข้าไปในเขตจีน (กวางสี ไทวจี๋ กวางตุ้ง ฯลฯ) ไม่มีอาณาจักร หรือรัฐเป็นของตน เช่น

พวกจ้วง พวกกะเลา จุงเจีย โข ตรุงจาง ฯลฯ ที่กระจัดกระจายกันอยู่เป็นจำนวนมาก กลุ่มชนเหล่านี้นอกจากไม่มีรัฐเป็นของตนแล้ว ยังไม่เรียกตัวเองว่าเป็น "ไทย" หรือ "ไต" ฉะนั้นพวกเขาแตกต่างจากคนไทยทางใต้และตะวันตกก่อนที่จะมีการจัดตั้งการปกครองในรัฐรัฐของคนไทยเป็นแน่ อาจก่อนที่ไทยจะเรียกกลุ่มตนว่า "ไทย" หรือ "ไต" พวกจ้วงในกวางสีใช้คำว่า "ไต" ในความหมายถึง "คน" ของหมู่บ้านอยู่ในบ้าน ก. ส่วนพวกไทยที่อยู่ถัดมาในเวียดนามเหนือบางกลุ่มเรียกกลุ่มตนเองว่า "ไต" แล้ว เช่น ไตดำ ไตขาว ไตแดง ไตพวน ฯลฯ คนไทยในเวียดนามเหนือมีการรวมกลุ่มกันจัดตั้งเป็นอาณาจักรย่อย ๆ คือ สิบสองจุไทยและหัวพันห้าทั้งหก แต่ไตดำ ไตขาว และคนไทยอีกบางกลุ่มยังนับถือผีอยู่ แสดงว่าคนเหล่านี้คงแยกจากกลุ่มไทยอื่นก่อนที่พุทธศาสนาจะแพร่เข้ามา อย่างน้อยก็ก่อนสมัยสุโขทัย หรือราว 700 ปีมาแล้ว เมื่อเราศึกษาวิเคราะห์ เราอาจจะแยกเป็นคนไทยที่นับถือพุทธศาสนา และกลุ่มที่ไม่ได้นับถือพุทธศาสนา เปรียบเทียบกัน เราจะสังเกตเห็นว่าไทยที่รับเอาความเชื่อทางศาสนาจาก

อินเดีย (พุทธและฮินดู) มักมีการจัดระบบการปกครองในรัฐรัฐได้ รัฐไทยเหล่านี้ยังรับเอาแบบแผนการปกครอง หลักกฎหมาย ตลอดจนประเพณีบางอย่างจากอินเดียโดยตรงหรือโดยทางอ้อมอีกด้วย ทั้งยังได้รับอิทธิพลภาษาบาลีและสันสกฤต นอกจากนั้นยังดัดแปลงอักษรพระโขนงของชนชาติอื่นเพื่อใช้ในการบันทึกเหตุการณ์ดังปรากฏอยู่ในจารีตต่าง ๆ ที่เหลืออยู่ในปัจจุบันมากมาย

เมื่อพิจารณาคุณภาพคนที่ใช้ภาษาตระกูลไทยโบราณในกวางสี ไทวจี๋ ไทหล่า และยูนนาน (ยกเว้นสิบสองปันนา) จะเห็นว่าส่วนมากยังมีสภาพเป็นชาวนาและชาวบ้านแยกกันอยู่เป็นกลุ่ม ไม่มีระบบการปกครองรวมกันเป็นรัฐ หรืออาณาจักรที่มั่นคง จึงอาจกล่าวได้ว่าคนท้องถิ่นยังไม่ค่อยพัฒนาทางสังคมและการเมืองเท่าใด เพราะไม่สามารถแปรสภาพสังคมดั้งเดิมสู่ระบบการปกครองแบบรัฐและสังคมที่สลับซับซ้อนได้ การแยกกันอยู่เป็นเวลานานทำให้แต่ละกลุ่มมีชื่อแตกต่างกันไปหลายอย่าง ทำให้ขาดความสามัคคีรวมเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ หรือวัฒนธรรมเดียวกัน นักภาษาศาสตร์หลายท่าน เช่น Gedney และ Li ก็สรุปว่าคนไทยเหล่านี้

แยกกันมานานมากทำให้ภาษาแปรผันไปจนยากจะเข้าใจกันได้ (แม้จะอาศัยอยู่ในบริเวณใกล้เคียงกัน) จึงเชื่อว่าบริเวณนี้น่าจะเป็นถิ่นฐานเดิมของคนใช้ภาษาตระกูลไทย ผมเองก็เห็นว่าข้อสันนิษฐานนี้สอดคล้องกับข้อมูลทางวัฒนธรรมที่เลื้อยร่อนรอยให้เห็นอยู่ เมื่อเปรียบเทียบกับคนไทยกลุ่มอื่น ๆ แล้วเราจะพบว่าคนไทยที่ยังคงสภาพแบบดั้งเดิม หรือ Primitive มักกระจายกันอยู่ใกล้ ๆ บริเวณจีนตอนใต้เหนือเวียดนามมากที่สุด เราพบร่องรอยของประเพณีโบราณที่ยังหลงเหลืออยู่ทั่วไปของคนไทยในแถบนี้ เช่น การกินหมาก การสักตามร่างกาย การย้อมและตกแต่งพื้น การใช้กลองยาวและกลองมะโหระทึก การนับถือผีบ้านและผีเมือง ภาษาพูดก็ยังคงรูปเดิมปราศจากอิทธิพลของบาลีและสันสกฤต เป็นต้น

ในกวางสีมีการค้นพบเครื่องโลหะสำริดโบราณมากมาย เช่น กลองมะโหระทึก รูปหล่อ อาวุธ เครื่องมือ และเครื่องใช้ต่าง ๆ ในยุคนานและบริเวณใกล้เคียงก็พบเครื่องโลหะสำริดคล้ายกันจนถึงเขตเวียดนามเหนือ เทคนิคและลวดลายของเครื่องสำริดโบราณเหล่านี้แตกต่างไปจากของจีน จึงคิดในใจว่าบรรพชน แถบนี้ไม่น่าเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมยุคโลหะของจีนทางภาคเหนือ นักวิชาการวัฒนธรรมยุคโลหะสำริดในจีนตอนใต้และเวียดนามเหนือว่า วัฒนธรรมดองซง (Don Som) ซึ่งก็ยังเป็นเรื่องถกเถียงกันอยู่ว่ามนุษย์โบราณเจ้าของวัฒนธรรมดองซงนี้เกี่ยวข้องกับคนกลุ่มใดในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ แต่ก็น่าสังเกตว่าบริเวณที่พบเครื่องสำริดแบบดองซงนี้มีคนไทยอาศัยอยู่ตั้งแต่สมัยโบราณ จึงอาจเป็นไปได้ว่าคนไทยโบราณเกี่ยวข้องกับการหล่อโลหะสำริดแบบดองซง ปัจจุบันคนไทยบางกลุ่มยังคงใช้กลองมะโหระทึก

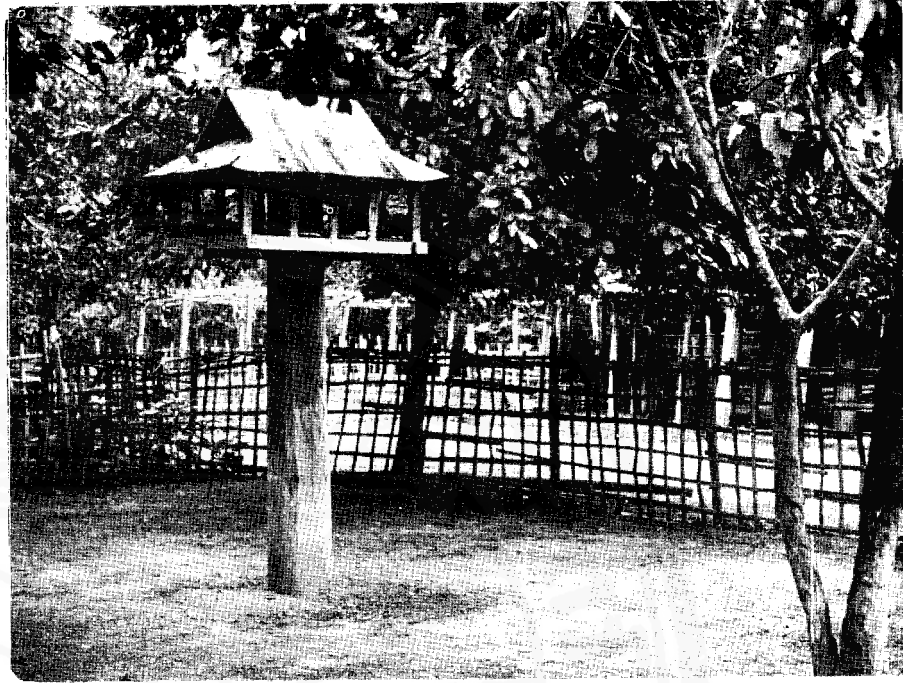
ในพิธีกรรมต่าง ๆ นอกจากนั้นศิลปกรรมและลวดลายต่าง ๆ คล้ายคลึงกับสภาพชีวิตความเป็นอยู่ และบ้านเรือนคล้ายของคนไทยโบราณมาก แต่หลักฐานทางโบราณคดีก็ยังไม่อาจจะระบุแน่ชัดได้ว่าวัฒนธรรมของดองซงนี้เป็นของไทย เพราะโครงกระดูกหรือภาชนะอะไรก็ยังมีไม่ได้ว่าเป็นของคนไทยโดยแน่ชัด แต่ดองซงก็ไม่น่าจะเกี่ยวข้องกับเวียดนามยุคเก่า เพราะเดิมเวียดนามมีถิ่นฐานในจีนที่แน่ชัดและเพิ่งขยายอำนาจมาทางใต้เมื่อต้นคริสต์ศตวรรษ และเข้ามาอยู่ในเขตที่เคยเป็นอาณาจักรเก่าของพวกจาม นักวิชาการบางคนเสนอว่าวัฒนธรรมดองซงเกี่ยวข้องกับพวกมาเลย์รุ่นหลัง ในอดีตพวกมาเลย์เคยอยู่ในแผ่นดินใหญ่มาก่อน ภายหลังจึงอพยพไปอยู่ทางใต้ตามหมู่เกาะต่าง ๆ เราคงต้องรอหลักฐานเพิ่มเติมในอนาคต เพื่อให้แน่ใจเกี่ยวกับความสัมพันธ์ของวัฒนธรรมดองซงกับไทย หรือ มาเลย์ เช่นเดียวกับปัญหาเกี่ยวกับวัฒนธรรมบ้านเชียงที่เรายังไม่มีความรู้แน่ชัดขึ้นเดี๋ยวที่จะระบุได้ว่าคนโบราณบ้านเชียงเป็นไทย หรือเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมไทย

นักวิชาการไทยปัจจุบันไม่ควรไขว่เขวหรือท้อแท้จากปัญหาการขาดแคลนหลักฐานในการศึกษาประวัติศาสตร์ของคนไทย เช่น พอมีใครพูดว่าบ้านเจ้าไม่ใช่อาณาจักรไทย เราก็กินเข้ามารับทฤษฎีว่าบ้านเชียงเป็นถิ่นเดิมของคนไทย ผมจึงเห็นว่าเราจำเป็นต้องดูแลหลักฐานด้านภาษาศาสตร์และมนุษย์วิทยาตลอดจนเหตุผลของความเป็นไปได้ของข้อเสนอในแง่ต่าง ๆ ประกอบด้วย เราไม่ควรเชื่อข้ออ้างที่ปราศจากหลักฐานแน่ชัด หรือข้อเสนอมันมีรากฐานมาจากความรู้สึกชาตินิยมเป็นหลัก สิ่งที่เราควรช่วยกันทำคือ การค้นคว้าและสืบเสาะหาร่องรอย ภาษา ความเชื่อ ประเพณี และวัฒนธรรมดั้งเดิมของไทยว่ามีรูปแบบหรือองค์ประกอบอย่างไร เพราะเราเคยมีสิ่งเหล่านี้ในอดีต แม้ปัจจุบันมรดกทางวัฒนธรรมไทยโบราณบางอย่างอาจเปลี่ยนแปลง หรือสูญหายไป แต่ก็คงมีร่องรอยเหลือให้เห็นอยู่ ตัวอย่าง เช่น ถ้าเราอยากทราบว่าความเชื่อของคนไทยก่อนรับพุทธศาสนาเป็นอย่างไร เราก็กวไปศึกษาคนไทยดั้งเดิมที่ยังไม่ได้นับถือพุทธศาสนา เป็นต้นว่าพวกไตดำในเวียดนาม

นามเหนือ พวกไตดำยังคงรักษาความเชื่อทางศาสนาดั้งเดิมของไทยอยู่มาก คือยังนับถือผี เชื่อในเรื่องการทำขวัญ และมีบันทึกเกี่ยวกับระบบจักรวาลแบบโบราณของตนเองอย่างสมบูรณ์ เมื่อเราศึกษาระบบความเชื่อทางศาสนาของไตดำแล้วเราจะได้รับความรู้เกี่ยวกับผี และเทวดาโบราณของไทยที่สูญหายไปอีกมาก ไตดำยังคงมีหลักฐานและคำอธิบายเกี่ยวกับมโนภาพจักรวาลการสร้างโลก และประวัติความเป็นมาเกี่ยวกับการอพยพ และการตั้งถิ่นฐานของคนไทยในอดีต ไตดำเรียกเทวดาว่า “ແດນ” หรือ “ผีฟ้า” จากการศึกษาเปรียบเทียบ เราจะพบว่ายังมีคนไทยอีกหลายกลุ่มที่คงความเชื่อในเรื่อง แถนหรือ ผีฟ้าให้คล้ายดินแดนฝนให้ตกต้องตามฤดูกาล เวลามีคนเจ็บไข้ก็จะมีพิธีทำขวัญและเซ่นไว้ผีฟ้า และผีต่าง ๆ อยู่ในจารึกของพ่อขุนรามคำแหงก็เอ่ยถึง ผีฟ้าและผีอื่น ๆ ของไทยโบราณอยู่ แต่ความเชื่อเรื่องผีต่าง ๆ ของคนไทยภาคกลางได้สูญหายไปมากเพราะเรติดต่อกับคนชาติอื่น และรับเอาความเชื่อพุทธศาสนาและฮินดูมานาน ความเชื่อพุทธศาสนาและฮินดูจึงกลบหรือพอกความเชื่อในเรื่องผีที่มีมาแต่เดิม เราจะสังเกตเห็นได้โดยง่ายว่าเทวดาของเราในปัจจุบันก็เป็นเทวดาแขกฮินดูไปเสียหมด (เช่น พระอินทร์ พระพรหม พระนารายณ์ พระอิศวร ฯลฯ) ส่วนผีฟ้าหรือเทวดาเดิมของไทยได้สูญหายไปเกือบหมด ส่วนผีระดับย่อยของชาวบ้าน เช่น ผีปอบ ผีป่า ผีเปรต และอื่น ๆ ก็ยังคงหลงเหลือร่องรอยอยู่บ้าง สมัยก่อนผู้ใหญ่ชอบใช้ผีหลอกให้เด็กกลัวไม่ร้องไห้แแง หรือทำในสิ่งที่ต้องห้ามของสังคม

เราอาจสงสัยว่าทำไมหรือเหตุใดคนไทยบางกลุ่มจึงยกให้พุทธศาสนาอยู่เหนือความเชื่อเรื่อง ผีแบบเดิม ผม

เชื่อว่า การเปลี่ยนแปลงระบบความเชื่อนี้มีนัยสำคัญที่ควรคิดอย่างยั้ง เราจะเห็นว่าคนไทยในภาคกลางเริ่มยกพุทธศาสนาขึ้นเหนือความเชื่อเรื่องผีมาตั้งแต่สมัยสุโขทัยแล้ว ถ้าหากเราพิจารณาคูให้ดีก็จะเห็นว่าผีที่สำคัญในอดีตของคนไทยคือ ผีเมือง ซึ่งแต่ละเมืองก็มีผีเมืองของตน เช่นเดียวกับในหมู่บ้านก็มีผีบ้านเฉพาะของตน ลักษณะของความเชื่อถือผีบ้านผีเมืองของแต่ละท้องถิ่นนี้ไม่เอื้ออำนวยต่อการรวมกลุ่ม (unify) เมืองต่าง ๆ เข้าเป็นระบบการปกครองที่มีอุดมการณ์เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ถ้าพวกคนไทยนับถือผีเมืองท้องถิ่นมาก หากมีการรวมตัวกันก็ตั้งมีปัญหาว่าจะยกผีเมืองใดขึ้นเป็นใหญ่ และมีข้ออ้างใดที่ทุกฝ่ายจะยอมรับได้ ผีเมืองนั้นสำคัญหรือยิ่งใหญ่กว่าผีเมืองอื่น ๆ ปัญหานี้ อาจก่อให้เกิดข้อวิวาทระหว่างเจ้าเมืองต่าง ๆ ได้ ฉะนั้นเราจะเห็นว่าการรับเอาพุทธศานานั้นน่าจะเป็นนโยบายทางการเมืองอย่างหนึ่งของชนชั้นปกครองในสุโขทัยยุคนั้นมากกว่า เพราะถ้าพระเจ้าแผ่นดินเป็นองค์อุปถัมภ์

ของพุทธศาสนาแล้ว คนที่นับถือพุทธศาสนาก็มาขึ้นตรงต่อท่านได้ ส่วนท้องถิ่นใดยังนับถือผีเมืองของตนก็นับถือไป (ควบคู่กับพุทธศาสนา) ดังนั้นเราจึงอาจสรุปได้ว่าพุทธศาสนาเป็นเครื่องมือในการรวมคนไทย ที่นับถือผีแตกต่างกันให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันหมดได้ เมืองต่าง ๆ จึงเข้ามารวมในระบบการปกครองเป็นอาณาจักรอยู่ภายใต้ระบบการปกครองและกษัตริย์องค์เดียวกันได้ ต่อมาได้มีการรับเอาลัทธิเทวราชเข้ามาเพื่อส่งเสริมอำนาจและบารมีของสถาบันพระมหากษัตริย์ให้สูงขึ้น ฉะนั้นจะเห็นได้ว่าลัทธิเทวราชและพุทธศาสนามีบทบาทสำคัญในการก่อตั้งรัฐไทยที่เข้มแข็งและมั่นคงสืบต่อมา คนไทยจึงแปรสภาพจากชนกลุ่มน้อยไปสู่ความเป็นกลุ่มชนที่มีอำนาจทางการเมืองในภูมิภาคส่วนนี้ สภาพสังคมไทยโบราณที่เคยอยู่กันแบบบ้านเมืองเล็ก ๆ จึงได้แปรรูปเป็นสังคมแบบรัฐที่สลับซับซ้อน มีความแตกต่างทางชนชั้น และมี “ประวัติศาสตร์” เป็นหลักฐานสืบมาจนถึงทุกวันนี้

ผมเชื่อว่าการศึกษาคิดและวิวัฒนาการของวัฒนธรรมไทยจะให้ความกระจ่างแก่เราได้อย่างมาก ถ้าเราใช้วิธีการเปรียบเทียบทางวัฒนธรรมในการวิเคราะห์และจัดหมวดหมู่ตามขั้นตอนของพัฒนาการสังคม ตอนแรกเราอาจจำแนกคนไทยออกจากกลุ่มอื่นโดยใช้ภาษาเป็นหลักในการแยกจากคนที่พูดภาษาอื่น ต่อจากนั้นเราควรรศึกษารายละเอียดเกี่ยวกับการแปรผันภาษาของแต่ละกลุ่ม เพื่อจัดประเภทและหาความสัมพันธ์ตามหลักการศึกษารัฐศาสตร์ ต่อมาเราอาจจัดประเภทกลุ่มคนที่พูดภาษาไทยตามความสำคัญในชาติพันธุ์ เช่น กลุ่มที่เรียกตนเองว่า “ไทย” หรือ “ไต” กับกลุ่มที่ไม่เรียกตนเองว่า “ไทย” เพื่อเปรียบเทียบข้อแตกต่างและความคล้ายคลึงทางวัฒนธรรมต่าง ๆ อันจะนำไปสู่ปัญหาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ และการแยกย้ายที่เคยมีหรือเกิดขึ้นในอดีต เราอาจจัดประเภทของกลุ่มตามระดับความเจริญของชุมชน และสังคม เช่นกลุ่มใดยังอยู่ในระดับหมู่บ้าน เมือง แคว้น หรือ อาณาจักร เพื่อเปรียบเทียบความคล้ายคลึงและแตกต่างของการจัดระเบียบทางสังคม ซึ่งอาจชี้ให้เห็นถึงปัจจัยต่าง ๆ ที่ทำให้ความแปรผันของแต่ละกลุ่มมีระดับและลักษณะผิดแผกจากกัน หรือเราอาจจัดประเภทกลุ่มคนไทยตามลักษณะ

ความเปลี่ยนแปลงอันเกิดจากการติดต่อและการรับเอาอิทธิพลวัฒนธรรมจากภายนอก เช่น กลุ่มที่รับเอาลัทธิอินเดียในด้านความเชื่อทางศาสนา ระบบปกครอง หรือหลักกฎหมาย กับกลุ่มที่รับอิทธิพลจากจีนหรือเวียดนาม เป็นต้น วิธีการเปรียบเทียบทางวัฒนธรรมจะทำให้เราสามารถแยกแยะประเภทของกลุ่มครอบคลุมทั้งหมดได้อย่างมีหลักเกณฑ์ ต่อจากนั้นเราก็อาจศึกษารายละเอียดของแต่ละกลุ่มในเชิงประวัติศาสตร์และลักษณะเฉพาะของ คน ภาษา วัฒนธรรมและประเพณีของแต่ละท้องถิ่นโดยละเอียด ซึ่งจะทำให้เราได้ข้อมูลต่าง ๆ เกี่ยวกับคนไทยทั้งหมดในระดับลึกและกว้าง ผมเชื่อว่าวิธีการที่เสนอนี้จะช่วยให้พวกเราทั้งหลายจะเกิดความหวังขึ้นมาใหม่ในการศึกษาความสัมพันธ์คนไทยที่กระจัดกระจายกันอยู่ในหลายประเทศอย่างมีระเบียบและเป็นขั้นตอน ซึ่งจะช่วยให้คลายความสับสนซับซ้อนของปัญหาที่น่าสนใจเกี่ยวกับวิวัฒนาการทางวัฒนธรรมของคนไทยที่ผ่านมามากมายพันปีด้วยความมั่นใจยิ่งขึ้น ผมจึงขอฝากความหวังไว้กับท่านทั้งหลายในการนำข้อเสนอนี้ไปพิจารณาเพื่อนำไปประยุกต์หรือปรับปรุงแก้ไข สำหรับใช้เป็นหลักในการศึกษาคิดและความสัมพันธ์ของคนไทยต่อไปในอนาคต.